

THEOLOGIAE
MORALIS,
LIBER OCTAVUS:

IN QVO

Octavum Præceptum [NON FURABERIS]
quadripertita dissertatione exponitur.

Prece & studio

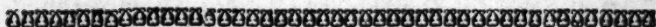
IOANNIS FORBESII, S. S. Theol. D. & ejusdem
Professoris in Academia Aberdoniensis.

I. CORINTH. 6. 10.

*Neque fures, neq. avari, neq. ebriosi, neq. conviciatores, neq.
rapaces, regni DEI hereditatem consequentur.*

Ambrosi, l. 3. de offic. c. 5.

Nihil expensendum est, nisi quod honestum.

ABERDONIAE,
Excudit EDVARDUS RABANUS. 1632.

Cum Privilegio.

THEOLOGICAL

MORALIS

LIBER OCTAVUS

1800

Officium Pastoralium Liber Octavus
Sacerdotum officiorum explicatione

Tomus v. Pars

Officium Pastoralium, 2. Theol. D. & Juris
Officium Pastoralium, 2. Theol. D. & Juris

1. CORINTHI. 6. 10.

Officium Pastoralium, 2. Theol. D. & Juris
Officium Pastoralium, 2. Theol. D. & Juris

Officium Pastoralium, 2. Theol. D. & Juris

Officium Pastoralium, 2. Theol. D. & Juris

Officium Pastoralium, 2. Theol. D. & Juris

Officium Pastoralium, 2. Theol. D. & Juris

Officium Pastoralium, 2. Theol. D. & Juris

Officium Pastoralium, 2. Theol. D. & Juris

Illustri & Generoso Domino,
D.ALEXANDRO FORBESIO,
 BARONI DE PETSLIGO, DOMINO

De KINNADIE, &c. Summo ABERDONIÆ

Prætori, adgnato meo honorando,

S. P.

FACILE perspicit illustris tua dignitas
 (vir generose & adgnate honorande) nuncupationis hujus, qua in tuam hæc dissertatio clientelam deditur, obvias rationes. Tibi enim, auctoritate Regia & summi Senatus decreto, judiciaria fontes capitali etiam supplicio coercendi, & jus subditis Regis universis per spatiosissimas *Marria, Gariocha, Euchania,* & *Bogia* regiones dicendi potestas, absq; ullius intervntu ambitus, attributa, & habito egregio laudandæ administrationis tuæ experimento, tibi primum his temporibus eadem prorogata est. Sublimi hoc & irrefragabilicoruscas testimonio earum virtutum quas in judice lex divina postulat: ex sunt, prudentia, fortitudo, timor Dei, veracitas, & avaritiæ detestatio. De natalium tuorum vetusto splendore me dicere prohibet ipsa necessitudo. Placet illud *Æneæ Silvij, Nobilitas sanctis vestita moribus laudi datur.* Ego certe in te adgnationem eo quo par est loco habeo: virtutes autem, quibus eam fulgentissimis exornas, ac in primis *Πρόβου* (cum multis

Exod. 18.
 & Deut. 1.

Epist. 431.
 ad Ladislaum, Hung.
 & Bohemiarum regem.

alijs suavissimis fructibus, tum etiam recenti novæ parochialis Ecclesiæ tuis sumptibus ædificatione, prædiiq̃ & domicilii in usum Presbyteri & annuorum quorundam reddituum ultronea ac liberali adjecctione, luculenter testatam) gratabundus exosculor. Deumq̃ precor, ut te quotidianis gratiæ suæ cumulet incrementis. Peropportunum verò accidit, ut hoc præsertim tempore, quo tibi illustrissima Heroïna IOANNA KETHA, Illustrissimi GULIELMI Comitis Martialis, summam etiam in vicinia *Mernia* præturam gerentis, filia foeliciter nubir, hic tibi Tractatus in manus traderetur: quem possis etiam Generosissimo socero impertiri, ut communis consilij, & uno (ut loquitur Propheta) humero, opus pietatis & justitiæ per commissas vobis provincias strenuè promoveatis, scelera compescatis, innocentiam defendatis, tranquillitatem publicam divinæ fulti gratiæ præsidio fartam tectam conservetis, aliarumq̃ regionum præfectos, præclaro Heroïcæ virtutis exemplo ad terendum eundem veri honoris tramitem exstimuletis. Hanc, eia, viam insistite, magnanimi Heroës: Hæc ampla sunt, hæc laudanda, hæc immortalia: hæc fama celebrantur, monumentis annalium mandantur, posteritati propagantur, & quod præstabilius, his in cœlum gradibus ascenditur, hoc itinere ad gloriosam beatitudinem atque æternitatem gloriæ pervenitur. Vale, & quod facis, me redama.

Sit tibi conjugium felix, des pronubus ipse

Vincla Deus, firmaq̃ liget concordia tada.

Dat. *Aberdonia*, die 30. Iulij, anno à beatæ Virginis partu supra millesimū sexcentesimo trigesimo secundo.

Illustri tua generositati addictissimus,

IOANNES FORBESIUS.

Index Capitulorum Primi Tractatus.

CAPUT.

- I. **Q**UID sit Furtum octavo Præcepto prohibitum, & quid eodem præcepto imperetur. Pag. 9.
- II. Divisio furti, & subdivisio furti in affectu, oppositiq; officij. 10
- III. Proponuntur species furti externi, cum quibusdam distinctionibus rerum, & personarum, & modorum furandi. 15
- IV. Generalis distinctio modorum furandi in acquisitione, & de furtis militaribus. 16
- V. Species furti quod committunt persona publica politica, extramilitiam. 17
- VI. Furtum triplex quod committitur à personis publicis in officio Ecclesiastico, aut Scholastico, &c. 21
- VII. Prima classis furum acquirentium in vita communi: ubi de varijs speciebus furtiva falsitatis, & furum falsariorum; viz. de falsis testibus, de falsa causa Patronis, de adulatorib; de falsis creditoribus, de diversis mensuris, de monetarijs, de prevaricatoribus, &c. 22
- VIII. Secunda classis furum acquirentium in vita communi: ubi de injustis commodarijs, depositarijs, mandatarijs, tutoribus, quæstoribus, æconomis, debitoribus, inventoribus, & de ingratis. 25
- IX. Tertia classis furum acquirentium in vita communi: ubi de furto in emptione, venditione, locatione, conductione, alijsq; id genus contractibus & commercijs. Vbi etiam de Dardanarijs, & annona vexatoribus, de monopolijs, de mercede operarij, &c. 28
- X. Quarta classis furum acquirentium in vita communi: ubi de aleatoribus, & contentiosis pignorum possessoribus lucri causa, & fucis ac bruchis edacibus. 35
- XI. Quinta classis: ubi de furto quod committunt, depositores, & creditores: & de asperitate commissoria pignorum legis. 36

- XII. Sexta classis: ubi de Saccularijs, & incantatoribus, & per ejusmodi artes victum querentibus. 39
- XIII. Septima classis: ubi de furto avarorum per nimiam tenacitatem, & de multifaria hominum inter se conjunctione, multiplicem obligationem fundante ad officium communicationis. *Ibid*
- XIV. Octava Classis furum acquirentium in vita communi, ubi de directarijs, alijsque clancularijs furibus, de effractoribus, expilatoribus, raptoribus ex incendio, &c. de abigeis, violatoribus sepulchrorum, motoribus terminorum, alieni graminis aut segetis surreptoribus, horarum & arborum vastatoribus, aliena creta aut gleba ablatores, de Plagiarijs. 43
- XV. Nona Classis furum acquirentium in vita communi; ubi de crimine stellionatus. 46
- XVI. De furto in neglectu: ubi de otiosis, negligentibus, ludo nimium deditis, alienorum plus aquo curiosis, suorum incuriosis, debitam proximo operam non prestantibus, in nulla se honesta functione exercentibus, &c. 48
- XVII. De furto in abusu: ubi de furto idololatrarum, & eorum qui ludo aut luxu rem abliguriunt, aut in usus quoscung, nefarios opes impendunt, item de immodicis mortificationibus & eleemosynis, de fidejussoribus. 52
- XVIII. De furto in datione damni per injuriam: ubi de lege Aquilia, & de incendiarijs, &c. Item, de jure dationis damni in bello. 55
- XIX. De furto per participationem criminis: ubi de varijs ejus modis, & de receptoribus. 56
- XX. Officium memoratis furtorum generibus oppositum, & octavo precepto imperatum. 58
- XXI. Corollarium de rerum proprietate, & de rebus proprietate exemptis. 59

LIBRI OCTAVI THEOLOGIE MORALIS PARS PRIMA,

Sive

Tractatus de Furto in genere, ejusque variis speciebus, oppositoque officio.

CAPVT I.

Quid sit Furtum octavo Præcepto prohibitum, & quid eodem Præcepto imperetur.

URTUM definitur in jure civili *Rom. ff. de furtis lege 1.* quod sit, contrafactio rei fraudulosa, lucri faciendi gratia, vel ipsius rei, vel etiam usus ejus possessionive, quod lege naturali prohibitum est admitttere.

Eandem definitionem repetit Iustinianus *Imp. inst. de oblig. quæ ex delicto nascuntur.*

Axonius & Lago, Iureconsultis videtur, restringenda furti definitio ad contrafactionem rei alienæ mobilis & corporalis; ut videre est apud *Conradum Lagum*, in *Part. 3. Methodi Iuris, Cap. 30.*

Rationem reddit Imperator *Inst. de oblig. quæ ex delicto nascuntur*, cur contrafactionem dixerit potius quam amotionem: *Furtum* (inquit) committitur, non solum cum quis interceptiendi causa rem alienam amovet, sed generaliter cum quis alienam rem invito domino contrahat. Itaque siue creditor pignore, siue is, apud quem res deposita, ea re utatur, siue is qui rem utendam accepit, in aliam usum eam transferat, quam cuius gratia ei data est, furtum committit. Si, nempe se intelligat id invito domino facere; cumq; si intellexisset non permissurum. Si enim eum permissurum credat, furtum non committit; optima scilicet distinctione, quia furtum siue affectu furandi non committitur. Hæc ibi, §. 7. & §. 8. Mente captus non facit furtum, neque is qui errore ductus alienam rem pro sua abstulit: quia dolus abest, ut monet *Lagus*.

Combardus ait furti nomine intelligi omnem illicitam usurpationem rei alienæ: *Lib. 3. Sent. Dist. 37.* Et rectè quidem obiectum furti facit rem alienam, nam suam rem nemo furatur quia sua ipsius est, sed quatenus aliquo modo aliena, commissæ scilicet

alius custodiz ita ut rem amissam restituere cogatur de suo, vel alii pignori data, ita ut sit quasi utrisq. cōmunis. Qui rem, quam ex aliqua probabili causa suam existimavit, abstulerit alteri, furti accusari non potest, inquit *Lagus*, in *Methodo Iuris*, *Part. 3. Cap. 30.*

Certum est in hoc Præcepto decalogi octavo esse ut in aliis Præceptis synecdochen, & sub una specie prohiberi omnem speciem injustitiæ circa opes externas: item ex negativo colligendum esse affirmativum. Vt hoc pacto omnia hujus ordinis præcepta moralia quæ in sacris literis reperiuntur, ad præceptum non furandi reducantur: sicuti monuimus supra in regulis quas præmissimus expositioni Decalogi.

Facit autem more in aliis etiam præceptis consuetudo DEVS, quando furti usurpat vocabulum, quo ab omni iniquitate in hoc genere homines facilius deterreantur, & ut iniquitatis istiusmodi foeditatem ejusque coram cœlesti Tribunali æstimationem ostendat. Notum est ignominiosam fuisse apud ipsos etiam Ethnicos appellationem furti: unde illud *Virgili*, *Ecl. 3.*

Quid facient latrones, audient cum talia fures.

Non poterit præses provincie efficere, ut furti damnatum non sequatur infamia, inquit *Macr. Leg. 63. Non poterit. ff. De Furtis.*

Furtum igitur in hoc octavo præcepto omnem complectitur iniquitatem & intemperiem, & uno verbo omnem *avopias* in opum sive in rebus mobilibus, sive immobilibus consistentium appetitione, acquisitione, cura, usu, conservatione, vel perditione: &c.

Quo pertinet & plagium, sive abductio hominis furtiva lueri causa, vel ut alius inde damnum in opibus consequatur: quando autem libidinis causa abducitur mulier, transgressio est septimi præcepti: ac si vindictæ causa quisquam ad carcerem aut plagas rapitur, violatio est præcepti sexti.

Culpis autem præcepto octavo vetitis opposita officia eodem præcepto imperantur, de quibus vide infra *Cap. 2. & 20.*

CAPVT II.

Divisio furti, & subdivisio furti in affectum, oppositiq. officii.

FURTUM octavo Præcepto prohibitum, vel est in affectu, vel in effectu: sive vel internum est, vel externum, eodem sensu, non enim is solum furari dicendus est qui externo

actu furtum committit, sed quemadmodum uxorem proximi concupiscens, adulter est, ira & ille qui domum proximi, aut bovem, vel asinum ejus concupiscit furatur, affectu scilicet, licet non externo effectū.

Furtum in affectu, sive internum.

Culpa in affectu hic prohibetur quadruplex.

1. Ne amemus pecuniam, omnium enim malorum radix est *Philapponia* amor pecunie, 1. *Tim.* 6. *Vers.* 10. Ne velimus ditescere: Qui enim volunt ditescere, (hoc est nihil potius in votis habent, quam ut ditescant, sive qui effrenata cupiditate abripiuntur amore divitiarum) incidunt in tentationem & laqueum, & cupiditates multas, stultas & noxias, quæ demergunt homines in exitium & perditionem. 1. *Tim.* 6. *Vers.* 10. Qui lucro inhiat, animam dominorum illius capiet. *Prov.* 11. 19. Qui diligit argentum, non saturatur argento: & qui amat multitudinem, est sine fructu: etiam hoc est vanitas. *Ecclesiast.* 5. 9. Vide *Prov.* 23. 4, 5. Ne labores ut diteris, sed à consideratione tua desine. Nam erigis oculos tuos ad illas quæ nullæ sunt: faciendo faciunt sibi alas similes aquilæ, ut evolant in Cælum.

1. Amor pecunie.

2. Ne habentes divitiis fiduciam in illis collocemus. 1. *Tim.* 6. *Vers.* 17. *Psal.* 62. *Vers.* 11. *Mat.* 10. *Vers.* 24. *Luc.* 12. *Vers.* 15. &c. Qui confidit in divitiis suis, corruet, *Prov.* 11. *Vers.* 28. Neque de iis superbiamus aut gloriemur, *Ier.* 9. *Vers.* 22. *Iob.* 31. *Vers.* 24, 25. Neque earum amissione frangamur, aut paupertate despondeamus animum, *Iob.* 1. *Vers.* 21. Dominus dedit, & Dominus abstulit, benedictum sit Nomen Domini. *Philip.* 4. &c. *Matth.* 19. &c.

2. Fiducia in divitiis.

3. Ne simus infideli & ethnica sollicitudine anxii de corrigendis, vel retinendis, vel augendis divitiis, *Matth.* 6. *vers.* 25. & sequentibus: & *Cap.* 13. *vers.* 22. *Luc.* 12. *vers.* 22. & sequentibus.

3. Ethnica & anxia sollicitudo.

4. Ne cuiquam divitiis invidiamus: nam qui bonis invidet malignus est, qualis ille peccator qui frendet dentibus adversus justum, *Psal.* 37. *vers.* 12. Impiis vero si videamus abundare divitiis, duplex animum subeat cogitatio: 1. Divitiarum ea est vanitas, ut non sit cur iis propter divitiis invidiamus: ne timeris quum didatus fuerit vir, quum multiplicata fuerit gloria domus ejus, nam quum morietur non accipiet quicquam, neque descendit post eum gloria ejus, quoniam animæ suæ in vita sua benedixit, & laudabunt te quum benefeceris tibi, intro-

4. Invidia, item contemptus pauperum, & admiratio, & suspexio divitum.

Invidia
duplex an-
tidotum.

ibit usque in progeniem suorum patrum, usque in sæculum non videbunt lumen. Homo in honore, & non intelligit, similis est immentis quæ intèreunt, *Psal. 49. vers. 17. & sequentibus.* Ne commovere propter malignos, ne zelaveris facientes iniquitatem, quoniam veluti herba velociter succidentur, & sicut olus germinis decedat. Tace Domino, & spera in eo, ne commovere propter eum qui prosperatur in via sua, propter virum facientem abominaciones, desine ab ira & missum fac furorem, non li æmulari ad malefaciendum, quoniam maligni excidentur, at expectantes Dominum ipsi hereditate accipient terram. Et adhuc paululum, & non erit impius, & contemplaberis locum ejus, et non erit, *Psal. 37. vers. 1. 2. 7. 8. 9. 10.* Profecto in locis lubricis posuisti eos, corrumpere facis eos in desolationes, etc. *Psal. 73. vers. 28. & sequentibus.* Vide *Prov. 23. 5.* Faciunt sibi alas divitiæ sicut aquilæ, et evolant in Cælum. Quid igitur vel in illas oculos cojicimus, vel eas cuiquam invidemus. Secundo loco meditemur patris nostri cœlestis etiam erga ingratos illos et contumaces indulgentiam et benignitatem, qui solem suum oriri facit super malos et bonos, et pluit super justos et injustos: cujus nos clementem indulgentiam celebrare decet, atque imitari, *Matth. 5. vers. 45. 46.* Et cavendum est, ne oculus nos-ter malus sit, quod ille bonus sit, neve illius providentiæ et liberalitati obmurmuremus, *Matth. 20.* Festinat ad divitias vir mali oculi, nec cognoscit, quod inopia eveniet ei, *Prov. 28. 22.* Præterea præcipitur, Ne impium propter divitias suspiciamus, aut fœlicem putemus, quippe lubrico loco stantem, et brevi ruiturum, *Psal. 73. Luc. 12. et 16.* Neve justum et pium hominem propter pauperiem despiciatui habeamus, *Prov. 22. vers. 22. 23. Matth. 18. vers. 10. et Cap. 25. vers. 40. 45. Iacob. 2. vers. 1. 2. 3. 4. 5. 6.* Qui subsannat pauperem, (inquit Salomon) probri afficit factorem ejus: qui lætatur in punitione alterius, non erit impunitus, *Proverb. 17. vers. 5.*

Oppositum
officium in
affectu.

1. Au-
tarchia.

Multipliæ huic culpæ, quæ vetatur, opponitur officium quadripartitum, quod octavo hoc præcepto imperatur.

1. Officii hujus prima pars est *autarchia*, id est, animus presentibus contentus, 1. *Tim. 6. vers. 6. 8. Philip. 4. vers. 11. Hebr. 13. vers. 5.* Item ut nos, Mundo opes poscente, attolamus alius animos, et fœliciori voto queramus regnum DEI, et justiciam ejus, *Matth. 6. vers. 35. Luc. 12. vers. 31.* Et cum

Davide

Dauidē dicamus, Multi dicunt, quis videre faciet nos bonum? Eleva super nos lucem vultus tui, D O M I N E, etc. *Psal. 4. vers. 7. etc.*

2. Liberalis animus, et divitiis quas possidet major, neque in iis, sed in solo D E O collocans fiduciam, *1. Tim. 6. vers. 17.* Constantia animi, neque prosperis intumescens, neque adversis rebus fatiscens, sed fixa in D E O fiducia æquabilitatem utrobique servantis, *Iob 31. vers. 24. 25. et Cap. 1. vers. 21. Hebr. 10. vers. 34. Philip. 4. vers. 12. 13. Psal. 20. etc. Jerem. 9. 23. etc.*

3. Spes fixa, et mens tranquilla, in uno D E O, ut scilicet in illum sollicitudinem omnem nostram conjiciamus, scientes nos illi curæ esse, *1. Pet. 5. vers. 7.* Ita ut nec anxie solliciti simus de conquirendis vel augendis divitiis, nec earum jacturam pertimescamus: ab auditione mala non timeamus, sed paratum et confirmatum cor nostrum fidat D O M I N O, (*Psal. 112.*) qui dat omnia abundè ad usum, (*1. Tim. 6. vers. 17.*) Sine cujus voluntate ne passerulus quidem in terram cadit, neque pilus de capite nostro decideret, (*Matth. 10.*) Cujus oculus super timentes eum, sperantes in misericordia ejus, ut eruat à morte animam eorum, et vivificet eos in fame, (*Psal. 33. vers. 18. 19.*) Ideo quàmvis ficus non floreat, nec fructus sit in vitibus, mentiatior opus olivæ, et arva non faciant cibum, absceindatur ab ovili pecus, nec sit bos in stabulis, nos tamen, qui spem in D O M I N O collocavimus, et speramus in misericordia ejus, exultemus constanter in D O M I N O, et lætemur in D E O salute nostra, *Habac. 3. vers. 17. 18.* Non enim est penuria timentibus eum, *Psal. 34. vers. 10.* Non è solo pane vivet homo, sed ex omni verbo exeunte per os D E I, *Matth. 4. 4.* Neque bona cuiuspiam redundant, vita ipsi constat ex his quæ possidet, *Luc. 12. 15.* Melius est parum cum timore Domini, quam thesaurus magnus cū divexatione, *Prov. 15. 16.* Benedictio Domini divitem facit, nec apponit ei [benedictioni] dolorem, *Prov. 10. 22.* Hæc autem tranquillitas, et cœlestis conversatio, (*Philip. 3.*) & *ἀναισθησία*, non solum anxiam expellit sollicitudinem, sed etiam ingraturum abigit contemptum donorum Dei: agnoscimus enim dona D E I esse, nosque eis opus habere: sed et hujus nostræ indigentiae scimus non esse ignarum, neque immemorem, neque incuriosum Patrem nostrum cœlestem, *Luc. 12. Matth. 6.* Illum esse scimus qui dicit, quique pauperem facit, *1. Sam. 2.*

2. Fiducia in solo D E O & constans animus.

3. Tranquillitas, ut firmus
ἀναισθησία
vot.

Et honestam diligentiam nobis scimus esse necessariam, *Prov.* 27. 23. Neque vel micam ullam panis esse ingrato contemptu abjiciendam, aut negligendam, *Ioa.* 6. 12. Neque tentandum esse *DEVM*, *Matth.* 4. 7. Non tamen vel rebus ipsis, vel nostræ vigilantie, sed cœlestis Patris nostri paternæ fidimus providentiæ, & in illum sollicitudinem nostram omnem conjicimus, ideoque ab anxia ethnicaque sollicitudine procul abluimus.

4 ἀφθo-
νία &
αqua αἵ-
ματιο.

4. Officii hujus pars est, ut piorum prosperitate delectemur, exemplo Patris nostri cœlestis, qui vult pacem servi sui, *Psal.* 33. 27. Quamvis aliquando suos paterno affectu, & optimo sine sapientissimè castiget: ut gaudeamus cum gaudentibus, & fleamus cum flentibus, *Rom.* 12. 15. Divinam etiam erga impios indulgentiam læti celebremus, atque imitemur, *Matth.* 5. Et inde argumentum invictum sumamus pro spei nostræ confirmatione, nam si ita liberalis est in impios & rebelles, quanto major ejus benignitas erga pios, quos sibi elegit propriamque sortem quos dici voluit suam, quos suo sanguine redemit? Neque ipsorum hostium & impiorum calamitate lætemur, sed illis potius respicientiam et pacem apprecemur, *Prov.* 24. 17. 18. *Psal.* 35. 13. 14. *Iob* 31. 29. 30.

Quamvis iusta *DEI* judicia in puniendis et compescendis impiis agnoscamus, læti que deprædicemus, *Psal.* 52. 7. 8. *Psal.* 58. 11. 12. *Apocal.* 11. 17. 18. et *Cap.* 15. 3, 4. et *Cap.* 18. 20. et *Cap.* 19. 1, 2. etc. Ut impium quamvis opulentum contemnamus, eos autem qui *DEVM* timent honoremus, *Psal.* 15. 4. Id est, illum reputemus miserum et honorifica æstimatione indignum, istos verò foelices et honorifica æstimatione nostra dignissimos, qui non obstante pauperie mundana divites sunt fide et hæredes regni illius quod *DEVS* promissit diligentibus eum, *Iacob.* 2. 5. Non proderunt thesauri impietatis, justitia autem eruit à morte, *Prov.* 10. 2.

Hæc de officio in affectu, quod octavo præcepto imperatur, eique opposito vitio, quod vetatur, quod et uno vocabulo avaritia *πλεονεξία* nuncupatur. Omnem autem avarum esse Idololatram, et avaritiam esse, Idololatriam, testatur Apostolus Paulus, *Epist.* 5. *vers.* 5. *Coloss.* 3. *vers.* 5. Et quia nihil magis tenaciter hominum animos detinet, et impedit à veri *DEI* amore et cultu, propterea ex omnibus vitiis hoc delegit *DOMINVS* quod

quod opponeret cultui DEI et aiori DEI, utpote cum illo maxime ἀντιθετον, Non potestis servire DEO et Mammonæ, *Math. 6. vers. 14.* Omnium enim difficillimè exiit hoc vitium, neque aliud est quod magis exulare faciat ex hominum animis dilectionem DEI, nam etsi nemo mundum hunc simul & Deum diligere potest, *1. Ioan. 2. vers. 15. 16.* Nulla tamen in hoc mundo concupiscentia est quæ fortius impediatur resipiscentiæ. Propterea dixit Dominus, Facilius esse ut camelus transcat per foramen acus, quam ut dives fidens divitiis ingrediatur regnum cælorum, *Matth. 19. Marc. 10.* Sed plena sunt sacra, plena ecclesiastica, plena etiam prophanorum hominum volumina argumentis et declamationibus in derestationem huius tam abominandi, tamque immedicabilis mali.

Progredior igitur ab interno vitio ad ipsa mala externa, rivos scilicet ab impura ista scaturigine emanantes.

CAPVT III.

Proponuntur species furti externi, cum quibusdam distinctionibus rerum, & personarum, & modorum furandi.

FURTUM autem externum, vel est in acquisitione, vel in neglectu, vel in abusu, vel in malitiosa, aut petulanti perditione, siue destructione, vel in participatione criminis.

In omni hoc genere furti observanda est quadruplex distinctio: 1. Rerum: 2. Personarum furantium: 3. Personarum læsarum: et 4. Modorum furandi.

1. Res sunt vel publicæ, vel sacræ, vel privatæ, ut trita illa jureconsultorum utamur distinctione, quam usurpant in distinctione juris.

Furtum rerum publicarum peculatus est. etc.

Rerum sacrarum puta usibus Ecclesiasticis, aut Scholasticis, aut Xenodochiis, aut Nosocomiis, aliusve id genus Collegiis consecrarum furtum est sacrilegum, etc.

Rerum privatarum furtum commune nomen furti retinet.

2. Personæ furantes, vel in bello sunt, vel in pace, et rursus, vel in officio publico, siue politico, siue ecclesiastico, (ad quod refero Scholarum, Xenodochiorum, Nosocomiorum, Prochorophiorum, etc. præfecturam et curam) constitutæ, vel privatæ sunt.

3. Personæ laicæ, vel sunt opulentiæ ac potentes, vel egenæ

et imbecilles, quales sunt advenæ, viduæ, orphani, omnesque pauperuli.

Atrocius est furtum, et majori pœna dignum, quod in rebus publicis vel Sacris, quàm quod in privatis committitur: ad plures enim personas pertingit injuria peculatus aut sacrilegii, quam privati furti. Gravius peccant personæ in officiis publicis constitutæ si furentur, quam personæ privatæ: illis enim ut major peccandi licentia, qua plus nocere possunt, quàm privati, et altior concessa est dignitas, ita major etiam de administratione, ratio reddenda: ut qui malefactorum ultores, non autores esse debebant, aliisque exemplo æquitatis præire, & aliorum bona tueri non furari, *Proverb. 28. vers. 15, 16. Mich. 3. vers. 9, 10, 11.*

Et atrocius crimen est, pauperum, et viduarum, orphanorum, & advenarum bona furari, aut deprædari, quàm potentum atque opulentorum: illorum enim, cum omni mundano destituti sint præsidio, Deus ipse specialiter se suscepturum patrocinium pollicetur, *Exod. 22. vers. 21, 22, 23, 24. Deut. 24. vers. 14, 15. Prov. 22. vers. 22, 23. Psal. 146. vers. 7, 9. Psal. 68. vers. 6.*

4. Modi furandi sunt quinque; furatur enim aliquis: 1. Acquisitione: 2. Neglectu: 3. Abusu: 4. Datione damni: 5. Participatione criminis.

CAPVT IV.

*Generalis distinctio modorum furandi in acquisitione,
& de furtis militaribus.*

Hæreditas (inquit *Solomon*) festinanter acquiritur in principio, cujus tamen novissimum benedictione carebit, *Proverb. 21.* Nil proderunt thesauri impietatis, *Prov. 10. 2.* Suavis est viro panis mendacii, postea implebitur os ejus arena, (vel serupulo) *Prov. 20. 17.* Melius parum cum timore DOMINI, quam thesaurus magnus, & vexatio in eo, *Prov. 15. 16.* Melius est paululum iusto, quam divitiæ impiorum multæ; *Psal. 37. 16.* Vir fidelis multiplicabit benedictiones, at qui festinat dari non erit innocens, *Prov. 18. 20.* Festinat ad divitias vir mali oculi, nec cognoscit quod inopia eveniet ei, *Prov. 28. 22.*

Modos autem furandi in acquisitione intueri possumus tum in militia, tum extra militiam. In militia quidem tribus modis committitur furtum: Primo, Si quis cuiquam injuste bellum inferat,

Furtivæ acquisitionis
modi in
militia.

Inferat, *Indicum* 11. 27. Secundo, Si milites stipendiis suis non contenti cives concutiant, *Luc.* 3. 14. Tertiò, Si ductores, vel principes, vel quæstores idonea militibus stipendia non præbeant, aut de constituto stipendio iniquè aliquid demant, aut milites suos iniusta procrastinatione frustrentur : hoc ipso enim quod iubentur milites contenti esse suis stipendiis, manifestum est obligari eos quibus militare ad tempestivè præbendum idonea militibus stipendia: quis enim militat propriis stipendiis inquit Apost. 1. *Cor.* 9. 7. Vide *Deut.* 24. 14. 15. *Prov.* 3. 28. Perinde verò erit siue in pecunia numerata, siue in aliis necessarijs, aut etià in agrorù possessione nanciscantur stipendia, prout scilicet inter eos convenit.

Extra militiam furum committitur in acquisitione, vel à personis publicis Politicis, vel à personis publicis Ecclesiasticis, quibus accensemur Scholarum Zenodochiorum, Nosocomiorum, Prochotrophiorum, Orphanotrophiorum, aliarumque venerabilium domorum ordinatores & oconomos, quod factum etiam à *Iustinià Imperat. constit.* novella centes. vigesima; ubi res domorum istiusmodi pro Ecclesiasticis habentur: vel denique à quibuscumque in communi vita.

Fures extra militiam.

CAPVT V.

Species furti quod committunt persona publica politica, extra militiam.

Personæ publicæ Politicæ, id est, Principes, Iudices, Magistratus, & omnes qui alijs autoritate politica præsunt, furantur acquisitione furtiva, extra militiam, tum in aditione muneris, tum in ejusdem administratione.

Furantur in aditione, qui suffragia hominum clancularijs largitionibus ementes, publica munera & dignitates, non ipsorum merito, sed interventu pecuniæ consequuntur: hi lege civili Romanorum dicebantur rei ambitus; de quo crimine habetur in pandectis peculiaris titulus: nempe, de lege Julia ambitus. Propterea *Iustinianus, novella constit.* 8. statuit, Iudices creandos esse: Ita, ut administrationes gratis sumerent, neque pro administratione quamlibet donationem, neque Iudici ulli, neque horum qui circa administrationem sunt alicui, neque alteri per occasionem patronij facerent. Rationem autem hujus suæ constitutionis hanc reddit; quia qui administrationem emit, & donationes ejusmodi fecit, computat apud se quod conveniat cum tantum ex provincia percipere, quantum in emptione & donationibus expenderit,

Forams in aditione muneris.

Rei ambitus.

Indices creandi & ne intervenerit publicis.

vnde fit ut reos dimittant, vendentes ijs delictum, & subiectum populum furis suis gravent atque expilent. In sacris etiam literis probatur consilium illud *Ishrona*, qui *Præfides* & *Iudices* constituendos monuit viros timentes DEVM, veritatis studiosos, & ab omni avaritia alienos. *Exod.* 18. 21.

In admini-
stratione.
1 Accep-
tione munerū.

Repetunda-
rum rei.

Personæ publicæ, furtum committunt acquirendo in administratione, tribus modis: 1. Acceptione munerum, & propter pecuniam Sententiam ferendo, aut suffragium dicendo, aut se corrumpti muneribus patiendū quo magis aut minus quid ex suo officio faciant: tales in lege civili apud *Romanos* repetundarum rei habebantur. Lege *Iulia* repetundarum (ait *Macer*) tenebatur qui quovis aliquam potestatem haberet, pecuniam ob iudicandum docerendumve acceperit, lege 3. ff. de lege *Iulia* repetundarum. Addit *Venuleius Saturninus*, vel quo magis aut minus quid ex officio suo faceret, *Leg.* 4. ff. eod. In sacris autem literis simpliciter edicitur, ut *Iudices* non capiant munus (à reo scilicet vel actore, aut in eorum favorem vel præiudicium) quocunque prætextu, quia nimirum munus exerceat mentes sapientum, & pervertit verba *Iustorum*, *Exod.* 23. 8. *Deut.* 16. 19. Inde accusantur *Iudices Israelitæ* per *Prophetam*, principes (inquit) munere iudicabant, *Mich.* 3. 11. Et apud *Isaiam*, Principes tui declinantes, & socij furum, omnes diligunt munera & sequuntur retributiones, *Isai.* 1. 23. Non ideo (ait *August.*) debet iudex vendere iustum iudicium, aut testis verum testimonium, quia advocatus vendit iustum patrocinium, & jurisperitus verum consilium: illi enim inter utramque partem ad examina adhibentur, isti ex una parte consistunt. Quam autem iudicia & testimonia, quæ nec iusta, nec vera vendenda sunt, iniqua & falsa venduntur, multo sceleratius utique pecunia sumitur, quia sceleratè etiam quam vis à volentibus datur. Hæc *August.* op. 54.

a. Retentio-
ne fraudu-
losa pecu-
niæ residuæ

3 Oppres-
sione, & rap-
acitate, &
iniquis ex-
actionibus.

Secundus modus quo furantur personæ publicæ acquirendo in administratione, est, quando quis pecuniam publicam delegatam in usum aliquem retinuit, neque in eum consumpsit; hunc teneri lege *Iulia*, de residuis, ait *Paulus Iureconsultus*, lege 1. ff. Ad legem *Iuliam* peculatus, et de sacrilegiis, et de residuis. Hac lege teneri, ait *Marcianus*, et illum qui in tabulis publicis minorem pecuniam quam quid venierit aut locaverit scripserit, aliudve simile commiserit. *Leg.* 10. ff. eod.

Tertius modus est quando qui præfunt expilant atque exhauriunt subditos, eorumque bona ad se trahunt, vel aperta rapina,

vel

vel iniquo juris obtentu: quo pertinet illud dictum *Solomonis*, ut leo rugiens, et ursus furcians est princeps impius super populum pauperem: dux carens intelligentijs multiplicat rapinas, sed qui odio habet avaritiam, prolongabit dies, *Prov.* 28. 15. 16. Principes ejus (ait *Propheta*) in medio ejus tanquam lupi rapientes, effundendo sanguinem ad perdendas animas, ut avarè seſtentur avaritiam, *Ezechiel.* 22. 27. Et *Sophonias*, Principes ejus in medio ejus ut leones rugientes, judices ejus ut lupi vespertini, ne ossa quidem reſervant in mane, *Sophon.* 3. 3. *Micheas* autem exclamatur, Audite, quæſo, capita *Jacob*, et duces domus *Israel*; nonne vestrum erat ſcire judicium; qui odio habent bonum, et diligunt malum, quia rapiunt pellem eorum ab ipsis, et carnem eorum ab ossibus ipsorum; et qui comederunt carnem populi mei, et pellem eorum ab eis detraxerunt, ossa quoque illorum confregerunt et conciderunt, sicut [inicienda] in lebetem, et velut carnes intra ollam: tunc clamabant ad DOMINVM, et non exaudiet eos, *Miche.* 3. 1. 2. 3. 4. Sic autem opprimunt depredanturque principes et judices, non solum quando aperta tyrannide grassantur, sed etiam quando iniquo legis et æquitatis obtentu bona subditorum ad se trahunt; puta vel conficto crimine, quomodo *Achab* et *Iezabel* vineam *Nabothi* acquisiverunt, *1 Reg.* 21. Vel injusta lege aut consuetudine, qualis hodie illa est, cujus obtentu judices criminum, et illi quibus maris præfectura commissa est, hominum innocentium bona vel furto ablata, vel naufragio ejecta, tanquam fisco jam debita sibi vendicant, cum è contrario, si legem DEI naturalem et positivam spectes, restitutio facienda sit illis quorum bona furto ablata sunt: et in lege *Mosæica* præcipitur dupli ad minimum restitutio facienda illi cujus res furto ablata est; et judicibus ea cura demandatur ut furē cogant ad restituendū illi cujus bona furatus est, *Exod.* 22. vide *Levit.* 5. 6. Quod si capite plectitur fur, cesset sanè duplicatio aut quadruplicatio, ac pœna furis non tollit jus innocentis ad rem suam. Propterea æquissimè provisum est in jure civili *Rom.* ut rem furto ablatam, DOMINVS ejus auferre possit, aut vindicando, aut condicendo. Rei vindicatio quidem adversus possessorem est, sive fur ipse possideat, sive alius quilibet; conditio autem adversus furem ipsum hæredemque ejus, licet non possideat, competit, inquit *Iustinianus*, § *furti actio*, *Iust.* De obligationibus quæ ex delicto nascuntur. *Vlpianus* autem rei furtivæ duplum aut etiam quadruplum censuit restituendum, *Leg. 50. in furti*, ff. *de furtis*. Et *Paulus* jureconsultus ait, rem furtivam

Res furto
ablata re-
stituenda
est domino
ejus.
Sic etiam
res naufr-
gio ejecta.

Rei furtivæ
æterna au-
toritas.

Fiscus non
debet di-
tescere ca-
lamitatibus
pauperum.

tivam usu capi non posse, nisi ad DOMINUM redierit, *Leg. 84. quævis, ff. de furtis*, juxta illud, *rei furtivæ æterna auctoritas esse*: in legibus duodecim tabularum. Hinc laudanda illa lex *Servi et Antonini Imp.* Qui constituerunt, ut agnita res furtiva restitueretur DOMINO citra pretium, *Leg. 2. Incivilem C. de furtis*. Naufragis autem, aut naufragio damnum passis deberi solatium, et auxilium, dicat ipsa communis ratio, et naturalis æquitas: unde illa lex *Constantini Imp.* si quando naufragio navis expulsa fuerit ad litus, vel si quando aliquam terram attrigerit, ad DOMINOS pertineat; fiscus meus sese non interponat, quod enim jus habet fiscus in aliena calamitate, ut de re tam luctuosa compendium secetur, *Cod. de naufragijs, Leg. 1.* Et hinc rectè colligit glossator *Gratianus*, malè facere reges *Hispania*, qui naves fractas occupant, *Caus. 1. qu. 7. Dispensationes*.

Hinc etiam illa *Friderici Imperatoris*, pro naufragis constitutio, *Cap. 10. De statutis et consuetudinibus*, contra Ecclesiæ libertatem editis, tollendis: quæ inserta est codici *Instituti*, inter *legem 28. In eum*: et *legem 19. Falsus. C. de furtis*. Constitutionis illius hæc sunt verba: navigia quocunque locorum pervenerint, si quo casu contingente rupta fuerint, vel alias ad terram pervenerint, tam ipsa navigia quam navigantium bona illis integra reserventur, ad quos spectabant antequam navigia hujusmodi periculum incurrissent: sublata penitus omnium locorum consuetudine, quæ huic adversatur sanctioni. Nisi talia sint navigia, quæ piraticam exercent pravitatem, etc. Hanc constitutionem, quoad humanitatem naufragis exhibendam, æquissimam esse constat. Quanta igitur inhumanitas est non permittere aut ipsi viro naufrago, si vivus enatet, aut etiam viduæ et orphanis pueris aliisve propinquis, ut bona sua quæ mariti aut patris, aut amici fluctibus absorpti naufragio ejecta sunt, recuperent et sibi habeant?

Mitiganda autem videtur et consuetudo illa qua innocentes liberi et uxor furis, omnibus etiam bene partis bonis penitus eximuntur propter factum ipsi inscijs commissum.

Denique lupis rapacibus non immerito assimilantur, et ij principes, qui publicos privatosque suos redditus per luxum aut vanitatem profundentes, exactionibus injustis subditos gravant, quorum bona tueri, non depradari debebant. Neque tamen justas solum pecunias, aut justa principibusque debita tributa et subsidia improbatum imus.

Sacrilegium genus furti est commune principibus, et alijs personis sacrilegis.

Partum triplex quod committitur à personis publicis in officio Ecclesiastico aut Scholastico, &c.

Personæ publicæ in officio Ecclesiastico aut Scholastico, &c. furantur acquirendo, vel in adeptione, vel in administratione: Adeo ut hæc sint furti genera in hoc ordine: 1. Simoniacus ingressus, *Act. 8.* Nam qui non ingreditur per ostium, sed irrepat per fenestram, fur est, *Ioan. 10.* Vel etiam sacrilegus ingressus, quando aliquis functionem suscipit ad quam administrandam dona à DEO non accepit, quales sunt multi muti cane qui latrare non norunt.

1. Simoniacus ingressus.

Deinde administratio Cauponaria, à qua se procul esse, testatus est Apost. *Paulus, 2 Cor. 2. 17.* Non enim sumus sicut cæteri, cauponantes [καταχλευόντες] Verbum DEI, sed tanquam ex sinceritate, sed sicut ex DEO coram DEO in CHRISTO loquimur. Rei sunt in hoc genere quicunque Evangelium prædicant *αποχρηστές, 1 Pet. 5. 2.* Id est, qui falsum docent, vel doctrinam & administrationem suam inflectunt ad audientium appetitum, curpis lucris causa, *Rom. 16. 18. Tit. 1. 11.* Quales olim multi Pseudoprophetae: vel ipsam etiam prædicant veritatem non ipsius amore veritatis, *εχ' αγνῶς, & πωθούµως, ἀλλὰ αποχρηστές* cupiditate lucris, *Philip. 1. 16. & 3. 19. & 1 Pet. 5. 2.* Caupones isti Simoniacis accensentur in iure canonico. *Cans. 1. qu. 1. Can. Quicumque.*

2. Cauponaria administratio.

Tertio est administratio Sacrilega, eaque triplex; nempe si quis res sacris & publicis usibus destinatas ad privatam inverteat utilitatem aut voluptatem: Item, si quis redditus percipiat Ecclesiasticos, & negligat officium propter quod obtinet beneficium. *Va Pastores Israel (ait Propheta) qui paverunt semetipsos: an non gregem pascent Pastores? adipem comeditis, & lana induitis vos, crassum singulatis, oves autem non pavistis, infirmos non consolidastis, & egrotam non sanastis, & confractam non obligastis, & abjectam non reduxistis, & perditam non quesistis, &c. Ezechiel. 34. 2. 3. 4. &c.* Denique, qui bona Ecclesiastica aut sacra perire Ecclesie sinit sua culpa, aut etiam perdit: idemque intelligendum de bonis scholarum, Nosocomiorum, &c. Quo pertinet reddituum, rerumque sacris usibus dicatarum nundinatio, siue agrorum, domorum, reddituum aliarumque rerum Ecclesiasticarum alienatio, &c.

3 Sacrilega administratio.

De Simonia & cauponatione & Sacrilegio plura inferius scripsim, DOMINO donante, dicentur, viz, in Tractatu de Simonia, & in Tractatu de Sacrilegio.

CAP.

Prima classis furum acquirentium in vita communi; ubi de varijs speciebus furtiva falsitatis, & furum falsariorum; viz. de falsis testibus, de falsa causa Patronis, de adulatoribus, de falsis creditoribus, de diversis mensuris de monetarijs, de prauaricatoribus, &c.

Furtum à quibuscumque in communi vita committitur acquirendo multis modis: Primus modus est *Falsitas*; à quo furti genere *Falsarii* cognominati. Furtum vero falsitatis est quando quis verum imitatur, ut fallat, lucrandi causa. Hoc autem fit multis modis, nempe vel verbo, vel scripto, vel alio apere.

Quid sit
furtum fal-
sitatis.
Modi ejus.
Falsarii
verbo.

Verbo falsarii sunt omnes qui per linguam mendacem, quæstum faciunt. *Acquisitio Thesaurorum* (inquit Solomon) per linguam mendacem vanitas est hac illac agitata, & querentium mortem. Prov. 21. 6. *Præstantior est pauper mendace.* Prov. 19. 22. *Præstantior est pauper qui incedit in sinceritate quam dives pervertens vias suas.* Prov. 28. 6.

1. Fures
pseudo
martyres.
2. Fures ad-
vocati qui
causam ma-
lam scien-
tes defen-
dunt.

Falsarii verbo sunt. 1. *Pseudomartyres*, qui pecuniam accipiunt pro dicendo testimonio, uti recte observavit *Marciianus*, *Leg. 1. §. 2. ff. de lege Cornelia de falsis.* 2. *Advocati* qui malam causam scientes volentes defendunt lucri causa: nemo enim furanti consilium, vel opem, vel ministerium ad res subripiendas præbet sine dolo malo, uti recte observavit *Vlpianus*, *lego 50. In furti. ff. De furtis.* Tales autem advocati fucatz eloquentiæ præstigijs contra conscientiam opem ferunt, & præbent ministerium ad hoc ut aliena invito domino rapiantur, & hac sua falsitate quæstum faciunt. Aio contra conscientiam illos opem ferre, ut excipiam causas dubias, quarum patrocinium suscipere, quasque modestè & bona fide tueri, quamdiu manent dubie, nefas non est. Si iustitia sincerius consulatur (inquit *Augustinus*) iustus dicitur advocato: reddo quod accepisti quando contra veritatem stetisti, inquitati affuisti, iudicem fefellisti, justam causam oppressisti, de falsitate victisti. Quod videt multos honestissimos & discretissimos viros non solum impune verum etiam gloriose videri sibi committere. — sed illud cur advocato non dicatur in promptu est, quia scilicet non vult homo recuperare quod patrono ut male vinceret dedis, sicut non vult reddere quod ab adversario, quum male vicisset, accepit. Quis eandem advocatus ut ex advocato ita vis optimus facile reperitur, qui suscepto suo dicat: recipe quod mihi quum tibi male adesset dedisti, & reddo adversario tuo quod me agente inique abstulisti & tamen quæ prioris non recte vita rectissime perit, etiam

Causæ du-
biz.

hoc facere debet: ut si ille qui iniquè litigauit non uale admonitus corrigere iniquitatem, ejus tamen iniquitatis nolis iste habere mercedem: nisi forte restituendum est alienum quod per furtum clanculo auferatur, & restituendum non est alienum quod in ipso foro, ubi peccata puniuntur, decepto iudice & circumuentis legibus obtinetur. Hæc August. Ep. 54. ad Macedonium.

Tertio for falsarius verbo est qui inanibus nugis, aut susurratationibus, aut fallacibus blanditijs & adulationum aucupijs pecunias vel res alias à simplicioribus, aut inanis gloriæ cupidis, eliciunt: ut Parasiti, Palpones, atque omnes adultores. Vir qui blanditur amico suo, sese expandit ante gressus ejus. Prov. 29. 5. Adultores ut inimicos cave (inquit ille) quorum sermones super oleum molles, & ipsi sunt jacula: corrumpunt fideis laudibus leues animas, & malecredulis mentibus blandum vulnus infigunt. in Ep. ad Demetriadem virginem, cap. 2. 1. Quæ exstat inter Epistolas Augustini, Epist. 142.

Huc refer & inertes illos ac validos mendicos, qui nulla debilitate miterandi, otio & luxui dediti, elemosynas infirmioribus debitas, partim fictis querimonijs, partim improba importunitate, intercipiunt. De quibus vide Lib. 11. Cod. Tit. 2. 5. De mendicantibus, validis.

Fures falsarii scripto, sunt, 1. Qui alienum Chirographum, luterica causa per fraudem imitantur, aut libellum aut rationes intercipiunt vel describunt: ut recte observavit Paulus jurisconsultus, Lege 2. Quid sit falsum. ff. De lege Cornelia de falsis. 2. Qui testimonium aut testamentum falsum scripserit, vel qui falso sibi legatum adscripserit, qui testamentum interleverit. lege 2. & lege 6. & lege 9. & lege 27. ff. eod. 3. Qui in rationibus, tabulis, literis publicis, aliave re aliqua falsum fecerint, vel scripti imitatione, vel erasione, vel additione, vel immutatione. Ut habetur, ff. titu. locitata. leg. 16. &c.

Fur falsarius alio aliquo opere, est, 1. Falsus creditor, id est, qui se simulat esse creditorem, aut creditoris heredem, & à debitore numeros hoc nomine accipit: legi. 43. falsus est leg. 80. §. 6. ff. de furtis. Item, falsus procurator ibidem, et lege 19. Cod. de furtis. Rapi-nianus ait, falsus procurator ita demum furtum pecuniæ facit, si nomine quoque veri procuratoris, quem creditor habuit, adsumpro debitorem alienum circumuenit. Leg. 80. si vendidero. §. 6. falsus autem. ff. de furtis.

2. Qui penderibus et mensuris diversis ad imposturam

3 Parasiti & adultores,

Et medicantes validi.

Fures falsarii scripto,

Fures falsarii alio aliquo opere. Falsus creditor, aut procurator.

Furantes per diversitatem ponderum & mensuratum,

uruntur: contra legem illam divinam, non facietis inquiratrem in iudicio, in mensura magna, in pondere, & in mensura parva: statera iusta, pendera iusta, epha iustum, & hin iustum erit vobis. *Levit. 19. 35. 36.* item; Non erit tibi in sacculo tuo pondus et pondus, majus et minus, non erit tibi in domo tua modius et modius, major et minor: pondus perfectum et iustum erit tibi, modius perfectus et iustus erit tibi, ut proroges dies tuos super terram quam DOMINVS DEVS tuus dat tibi, quia abominatio DOMINO DEO tuo est quicumque facit hæc, omnis faciens iniquitatem. *Deut. 25. 13. 14. 15. 16. et Prov. 10. 10. 23.* Hi falsarii accensentur, lege penult. ff. de lege Cornelia de falsis.

Peradulce-
zinum sig-
num, aut
claves adul-
terinas.

Monetarii:

3. Qui signum adulterinum fecerit, sculpsit. *leg. 30. ff. de lege Cornelia de falsis.* Idem dicendum de clavium adulterinarum fabricatoribus et usurpatoribus.

4. Fur falsarius opere est, qui monetam publicam vel tingit, vel fingit, vel radit. *Vt habetur, leg. 8. ff. de lege Cornelia de falsis.* Item qui falsis nummis sciens utitur, ut observavit *Lagus*, in methodo juris, *Part. 3. Cap. 36.* Atque omnino omnes qui à falsitate Monetarii dicuntur. Quo pertinet et illa turpitudine, cum æs pignori datur, et aurum esse dicitur. *Leg. 20. cum et. ff. de furtis.*

5. Fur falsarius opere est, qui rationes, tabulas, vel testamentum dolose amoverit, celaverit, eripuerit, resignaverit vel signaverit dolo malo signari curaverit. *Vt habetur l. 1. et l. 2. ff. de lege Cornelia de falsis.*

6. Qui falsis instrumentis aut testibus sciens utitur.

7. Qui proba instrumenta apud se deponenda, l. 1. §. 6. ff. de lege Cornelia de falsis. et Apud *Lagum*, loco supra citato, l. 8. advocat⁹ prævicator, sive colludens cum adversario in damnum clientis, cui⁹ causam prævicatione aut collusione prodidit. *leg. 1. ff. De prævicatione.* Qui in iudicio publico calumnix prævicationisve causa quid fecisse iudicatus erit, infamia notatur. *leg. 1. ff. de his qui infamiam infamia.* Prævicator autem est, (inquit *Alpius*) quasi varicator, qui diversam partem adjuvat, prodita causa sua. Quod nomen *Labco* à varia certatione tractum est: nam qui prævicator, ex utraque parte consistit, quinimmo ex adversa. *leg. 4. §. 3. ff. eodem.*

8. Qui eandem rem duobus in solidam diversis contractibus vendidit. *leg. 21. qui duobus. ff. de lege Cornelia de falsis.*

9. Qui partem supposuerit aut supponi curaverit ad iustum, et eandem alienam hereditatem. *leg. 19. ff. eodem.*

10. Qui

Proditor
& prævica-
tor.

10. Qui se pro milite gessit, vel illicitis insignibus usus est, vel falso diplomate vias commovit: lege 27. *cod. Nempé*, qui fallendi et per fraudem lucrandi causa conditionem, aut genus nomenve isto, aut simili aliquo modo mentitur.

11. Falsi poena coercentur (inquit *Hermogenianus*): et qui ad litteram instruendam advocacione, testibus, pecuniam acceperunt: obligationem, pacitionem fecerunt: societatem inierunt: ut aliquid eorum fieret, curaverunt. lege 20. *falsi poena, ff. de lege Cornelia, de falsis*.

12. Denique, falsarij furibus accenseri possunt omnes calumniatores et Sycophantæ, qui non iusto errore aut iustitiam amore ducti, sed per meram calumniam aliquem accusant, aut actionem adversus eum intendunt injustam, scientes, volentes, lucri causa: quique ex actione, quam injustam esse sciunt, lucrum faciunt, aut accipiunt pecuniam ut aliquem deferant.

CAPIT. VIII.

Secunda classis furum acquirentium in vita communi; ubi de injustis commodatarijs, depositarijs, mandatarijs, tutoribus, quaestoribus, æconomis, debitoribus, inventorijs, & de ingratis.

IN secundo ordine furum acquirentium in vita communi, sunt commodatarij, et depositarij, et mandatarij, et Tutores, et quaestores, atque æconomi, et debitores, et inventores, et sequenti injusti; Qui rem fidei ipsorum creditam aut commodatam furantur. Nam, ut recte observavit *Iustinianus*, instituit, de obligationibus quæ ex delicto nascuntur, siue creditor pignore, siue is apud quem res deposita est ea re utatur, siue is qui rem utendam accipit, in alium usum eam transferat, quam cuius gratia ei data est, furum committit. Nempé (ut ibidem monet *Imp.*) si se intelligat id invito domino facere, neque dominum si sciret permissurum.

Commodatarius est qui rem utendam ad aliquem speciale usum ad certum tempus accepit, unde res ipsa commodatum appellatur, quod differt a precario, quia precarium non in specialem usum, et in præfixum tempus, sed tamdiu libere utendum conceditur, quamdiu is qui concessit, paritur.

Depositarius est cui aliquid custodiendum datum est. Depositionis autem quædam species est sequestratio, id est, rei litigiosæ

Discrimen
commodati
& precarii.

depositio, quæ à pluribus sit consensu partium ligantium, ut victori restituatur à sequestro.

Mandatarius est qui pecuniam, vel rem aliquam accepit aliquo perferendam, aut alicui tradendam, aut in usum aliquem expendendam.

Tutor.

De Tutore rectè *Ulpianus*; Tutor (inquit) administratio- nem quidem rerum pupillarium habet. Intercipiendi autem po- testas ei non datur, et ideo si quid furandi animo amoveat, furtum facit; nec usucapi res potest. Quod in Tutore scriptum est, idem erit et in curatore adolescentis, ceterisque curatoribus. *lege* 33. *Tutor. ff. de furtis*; vide etiam *lege* 34. *Si in impetore*, §. *Tutor. ff. de contrabenda emptione*.

Quæstor.

Quæstor sive publicus, sive privatus tunc furatur, quando vel de commissâ pecunia aliquid ad suam utilitatem dolose inver- tit, vel alios subiectos injustis et injustis oneribus gravat, iniquo obreutu suæ administrationis. Idem dicendum de œconomo si- ve dispensatore. vide *Lus. 16. Manib. 24.*

Debitor.

Debitor injustus est, qui alienam rem mutuo accipit, animo nunquam solvendi; Item, qui cum possit non solvit. *Prov. 3. 27.* Et quidem debito tempore. Ne dicas amico tuo, vade, & reverte- re, & cras dabo, quum sit penes te, *Prov. 3. 28.* Et qui ære alie- no obligatus operam fidelem non dedit ut esse posset solvendo. Nam longe dispar ratio est illius debitoris qui naufragio, aut in- cendio, aut qualibet vi majore quæ græcis *Θεσ Βία* vocatur, rem creditam amiserit, ac illius qui luxu aut inertia vel incuria rem perdidit. Iste enim fidelem operam non dedit ut solvendo esse posset, ac propterea affectum censetur habuisse furandi, quod alter ille caruit.

Inventor
rei alienæ.

Furti tenetur qui rem alienam perditam invenerit, et incipias i- vorit, *Levit. 6. 3.* Qui rem alienam invenit, debet eam do- mino restituere. Sin autem dominum nescit, debet publico prætonio indicare rem esse inventam, dominoque agnito redditum iri; alioqui si eam furandi affectu retineat, furti reus est. Vnde *Ulpianus*, qui (inquit) alienum quid jacens, luci fa- ciendi causa sustulit, furti obstringitur; sive scit cujus sit, sive ig- noravit, nihil enim ad furtum minuendum facit, quod, cujus sit, ignorer. *lege* 43. *Falsus. ff. de furtis*. Nempe, nisi res illa à do- mino derelicta sit, (statim enim nostra esse desinit res quam derelinquimus) vel derelictam esse putavit ille qui sustulit. Pro derelicto autem habetur illud quod dominus ea mente abji- cerit

reus ut id in numero rerum suarum esse nolit, ideoque statim dominus ejus esse desinit, §. 49. *Instit. de rerum divisione.*

Sed si neque fuit derelictum, neque qui illud sustulit derelictum esse putavit, jacens tamen tulit, non ut lucratur, sed redditurus ei, cujus fuit, non tenetur furti. Ac neque ille furti obligatur qui nescit, cujus esset, si tamen tulit quasi redditurus ei qui desiderasset, vel qui ostendisset rem suam, l. 43. ff. de furtis.

Solent plerique etiam hoc facere ut libellum proponant continentem, invenisse, & redditurum ei qui desideraverit. Hi ergo ostendunt non furandi animo se fecisse. Quid ergo si *supersu* *perpetra* (id est, inventionis præmia) quæ dicunt petat? Nec hic videtur furtum facere, et si non probè petat aliquid. *leg. 43. falsus. ff. de furtis.*

Oblatum præmium accipi potest, licet non peti. Quamvis autem in foro civili, furtum non sit omnis non proba acquisitio, ut videre est in exemplo inventoris petentis *supersu* *perpetra*, & pluribus alijs exemplis, *leg. citata*, §. 3. si quis, & *leg. 10. cum eis. ff. eod.* In foro tamen conscientie omnis injusta acquisitio, aut etiam alienæ rei appetitio pro furto habetur; est enim transgressio octavi præcepti, *non furaberis*. Idem dicendum de abductione errantis pecoris; qui enim ovem, aut bovem errantem reperit, restituere debet domino, si sciat cujus sit, vel si nescit, debet publico præconio declarare rem esse inventam, & domino comperto, restitutum iri. *Exod. 23. 4. Deut. 22. 1, 2, 3.*

Lapilli autem, & gemmæ, & cætera quæ in littore maris inventiuntur, jure naturali statim inventoris sunt, §. 19. Item lapilli. Instituitur de rerum divisione. Intellige res quas ipsa suppeditat natura, quarum dominium ad nōinem pertinet. Nam alia sanè causa est (inquit *Institutor*) earum rerum quæ in rempessate, levandæ navis causa, ejiciuntur; hæ enim dominorum permanent: quia palam est eas non eo animo ejici, quod quis eas habere nolit, sed quo magis cum ipsa navi maris periculum evagiet. Quæ de causa, si quis eas fluctibus expulsas, vel etiam in ipso mari nactus, lucrandi animo abstulerit, furtum committit, nec longè videntur discedere ab his, quæ de rheda currente non intelligentibus dominis cadunt. §. 5. *alia, sunt. Instit.*

Thesaurus (inquit *Paulus in responsis*) est vetus quædam dispositio pecuniæ, cujus non existat memoria, ut jam dominum

supersu
non probè
petuntur.

Thesaurus

non habeat, sic enim si ejus qui invenit, quod non alienius sit alioquin si quis aliquid vel lucri causa, vel metus, vel custodire condiderit sub terra, non est *Thesaurus*: ejus etiam furtum sit, lege 31. *namque. ff. de adquirendo rerum dominio.*

Huc pertinet & illud genus furti de quo *Paulus I.C.* Si darum est aurum pignori, deinde dator pignoris, cum dixisset se pondere aut obsignare velle, et subjecerit, furtum fecit, non enim pignori datam intervertit, lege 20. cum 21. ff. de furtis.

Artificum
furtum.

Ad hanc classem referri possunt iniusti donarii & beneficiarii, qui donis vel beneficiis acceptis ingrati sunt, nam quem admodum debitor iniustus est, qui creditam pecuniam non red- dit creditori, sic etiam Donatarius iniustus est, qui gratiam debitam non refert Donatori, unde *Ambrosius* ait, *Negare tibi pecuniam numeratam non licet, quando licet acceptam non referas gratiam?* *Amb. lib. 1. de offic. cap. 21.* furti igitur se obligat ingratus. Difficultatem & molestiam novissimorum temporum describens Apostolus, ait, *Furturos homines ingratos* *2 Tim. 3. 2.* Est autem insignis illa sententia *Ambrosii*, lib. 1. de offic. cap. 32. *Alius (inquit) fructum accipit beneficii, ut aurum auro, argentum argento rependit; alius laborem, alius hand scio an etiam locupletiam, salum restituit affectum; quid enim si reddendi nulla facultas supposita?* IN BENEFICIO REDDENDO PLUS ANIMUS QUAM CENSUS ORRATUR; magisque praeponenda benevolentia quam possibilitas referendi muneris. Gratia enim in eo ipsa quod habetur, refertur. Hæc ille.

CAPUT IX.

Tertia classis furum acquirentium in vita communi, ubi de furto in emptione, venditione, locutione, conductione, aliisque id genus contractibus & commerciis. Ubi etiam de *Dardanijs*, & *annonæ vexatoribus*, de monopolio, de merceda operarij, &c.

Tertium genus furti ab acquirentibus in vita communi committitur in venditione, & emptione, item in locutione, conductione, aliisque id genus contractibus, & commerciis. Ad justam venditionem requiritur mercium bonitas, aut saltem vitæ sincera indicatio: juxta legem divinam, quodcumque vul-

Indicare
debet ven-
ditor vi-
cium mer-
cedis.

tis ut faciant vobis homines, sic & vos facite ipsis similiter. *Matth. 7. 12. Luc. 6. 31.* Item, quæ non vultis vobis ipsis fieri alijs ne facite, *Matth. 13. 29.* Item, nequis supergrediatur & circumveniat in negotio fratrem suum, nam ulcor est dominus omnium istorum, *1. Thess. 4. 6.*

Julianus 16. differentiam facit inter eum qui sciens quid vendit, & eum qui ignorabat affirmat autẽ eum venditorẽ qui vitium mercis ignorabat, si res deprehendatur vitiosa, neque vitium indicaverit emptori, quippe illud ignorans, obligari actione ex empto ad præstandum quanto minoris rem eam emprurus essem si id ita esse scissem. Si vero venditor vitium mercis sciens reticuit, & emptorem decepit, præstare tenebitur omnia detrimenta quæ ex ea emptione emptor traxerit, puta si ædes vitio tigni corruerint, si pecora contagione morboſi pecoris perierint, si servus, quem venditor furem esse aut fugitivum sciebat, fugiat ab emptore, & alios secum sollicitaverit ut fugiant, & res quasdam abstulerit, &c. Præstat etiam dolosus venditor æstimationem ædium, pecorum, servorum fugitivorum, omniumque rerum quas abstulerint, &c. Hanc distinctionem & differentiam refert ex *Juliano* & *Ulpiano*, *lege 13. Iulianus. ff. de actionibus empti & venditi.*

Porro requiritur tolerabile pretium, nam pretia rerum non ex affectu neque utilitate singulorum, sed communiter fingenda sunt: ut recte monet *Paulus* *Interconsultus*, *lege 63. pretiarum. ff. ad legem Falcidiam.*

Denique rerum vendendarum necesse est eam esse conditionem, ut eas natura, leges, moresque patiantur esse in commercio hominum. Nam irrita habetur venditio vel emptio rei quæ haberi non potest in patrimonio nostro. Omnium rerum, ait *Paulus* 16. quas quis habere vel possidere vel persequi potest, venditio recte fit, quas vero natura, vel gentium jus, vel mores civitatis commercio exuerunt, earum nulla venditio est, *lege 34. si in emptione. §. omnium rerum. ff. de contrahenda emptione.* Ad emptionem vero requiritur bona fides, & honesta intentio, cum quoad mercium & pecuniarum sinceritatem, cum quoad pretij proportionem, cum quoad rerum traditionem, cum quoad hominum commercium.

Foratur igitur venditor, 1. Qui falsas merces vanis sermonibus & falsis commendationibus extrudendo, proximum circumvenit, & rei vitium celat, aut negat, quod si emptor scieret, rem non emeret, ideo *Gaius* 16. dixit, Si quis in vendendo prædium confusum celaverit, quem emptor si audisset, empturus non esset, teneri venditorem, *lege 35. quod sepe. §. si quis. ff. de contrahenda emptione.*

Distinctio.

Actio ex empto.

Debent res vendi tolerabili pretio.

Quædam res sunt commercio exutæ.

Venditor furatur tribus modis.

2. Qui

21. Qui in merces iniquo & iniquo pretio vendit: nam et si non nullam pretio varietatem loca temporaque adferunt, qui tamen diversis diversimode uno eodemque loco & tempore pariter mercem vendens, uni scilicet pretio idoneo, alteri autem pretio supra modum injusto, lucrum immodicum capiat ex simplicitate hominis iusta rerum pretis ignorantis, aut ex emptoris necessitate, is haud dubio supergreditur & circumvenit seu avarè tractat [*ὁ ἀνὴρ ὁ καλὸς ὁ καλὸς*] in negotio fratrem suum, neque facit ex charitate, sed boni proximi avarè concupiscit, & sine compensatione ad se trahit per fraudem.

22. Qui rem proximo vendit quam proximus retinere non potest: quippe si rem alienam sine mandato vendat, res enim illa emptori auferri potest, ut notat *Ulpianus, leg. 28. rem alienam. ff. de contrahenda emptione*. Vel rem furtivam, rei enim furtivæ æternam auctoritatem esse rectè statuerunt legumlatores in legibus duodecim tabularum. Rectè etiam *Servus & Antonius Impp.* constituerunt, ut ignita res furtiva restituitur domino citra pretium, *leg. 2. incivilem. Cod. de furtis*.

Item qui rem sacram aut religiosam, quam necessitas vel honesta lex commercio eximit, ita ut earum nulla sit venditio, qui inquam, eam vendit, fraudem facit emptori, quam eam emptor retinere non possit.

Tribus etiā
modis furatur
emptor

Tribus etiam modis furatur emptor. 1. Si adulterinam mercem, sciens, volens, hoc animo emerit, ut alijs imponat; vel qui pecuniam adulterinam dat venditori, sciens scilicet & volens, fallendi animo.

2. Si ex venditoris vel simplicitate, vel necessitate, injustè lucrum capiat, defraudans venditorem, & de iusto rei pretio plus quam dimidiam partem detrahens, quo casu actionem dandam decepto adversus decipientem, & rescindendam esse venditionem rescripserunt *Diocletianus & Maximianus Augusti, leg. 2. Rem male foris. Cod. de rescindenda venditione*. *Alexander autem Imperator* sanxit absolute emptionem male fidei irritam esse, *leg. 1. ff. Pacti. Cod. eodem*. Si verò naturalem æquitatem, & charitatis ac iustitiæ normam divinitus nobis traditam intueamur, non licet proximum defraudare aut circumvenire, sive cum illo avarè agere in negotio, ullam partem idonei pretii detrahendo per deceptionem hominis simplicis, æstimationem rerum nescientis, aut etiam propter necessitatem illius qui per vim aut necessitatem aliquam inevitabilem compulsus rem suam vendere cogitur quolibet quamvis

iniquo

iniquo pretio. Alia autem est ratio extra istos duos casus; nempe si venditor neque ignoret justam rerum estimationem, neque necessitate prematur, & tamen sciens volens, rem vili pretio, sive infra justam rei estimationem, vendat.

Tercio, qui rem commercio exutam sciens emittit, lucri causa: ut qui emit rem furtivam; vel tutor qui emit rem pupilli, quod non immerito prohibetur in jure civili, *lege 54. si in emptione. §. Tutor. ff. de contrabenda emptione.* Vbi idem porrigendum esse dicitur ad similia, id est, ad curatores, procuratores, et qui negotia aliena gerunt. Item, qui emit rem sacram aut publicam, quam nemo in patrimonio habere potest.

Porro ad furtum in venditione et emptione reduci poterit iniquitas eorum qui contra annonam faciunt, societatemve coeunt quo annona carior fiat: contra quos olim erat lex julia de annona; qua lege etiam continebatur, ne quis navem navantive retineat, aut dolo malo faciat quo magis retineatur: teste *Vlpiano lege. 2. ff. de lege julia de annona.* Annonam adtemperare et vexare (ait idem *Vlp.*) vel maxime Dardanarii solent; quorum avaritia obviat itum est tam mandatis, quam constitutionibus. Mandatis denique ita cavetur; praeterea debetis custodire ne Dardanarii illius mercis sint, ne aut ab his qui coemptas merces supprimunt, aut a locupletioribus, qui fructus suos aequis pretiis vendere nollent, dum minus uberes proventus expectant; (ne) annona oneretur. Hec ille, *lege 6. Annonam. ff. de extraordinariis criminibus.* Faciunt igitur contra annonam, societatemve coeunt quo annona carior fiat, duo hominum ordines. 1. Ipsi proventus domini, qui fructus suos aequis pretiis vendere nollunt, sed ad iniquiora tempora reservant, spe penuriae. 2. Dardanarii, id est, qui annonam aliunde merces coemptas supprimunt, ut carius vendant, uti patet ex verbis *Vlpiani* jam citatis: qui quoque falso mensuratum modo utuntur, ut docet *Paulus* iureconsultus, *lege 37. in Dardanarios. ff. de penur.* Hoc est, qui maiore mensura et justa coemptas merces vendunt minore et injusta. Sunt autem intelligendi Dardanarii frumentarii quando de Annona sermo est: etsi in universum cumjussis mercis Dardanarii furibus accensendi sunt. Dictos autem esse Dardanarios à Dardano quodam impostore ait *Conradus Hareschobius* 16. in epitome Christianae iurisprudentiae; *Edicto de sacro. Num. 51.* Huc pertinet dictum illud *Salomonis*; Prohibenti frumentum maledictus populus, benedictio autem super caput vendentis frumentum. *Prov. 11. 26.*

Dardanarii

Oneratores annonae

Vnde dicti Dardanarii.

Monopolia
& conjura-
tiones ne-
gociatorum
item artifi-
cum,

Pertinet ad statum bonae civitatis educitium possunt *Monopolia mercium, & illicita pacta & conventiones inter negotiatores, conjurantes & paciscentes, ut species diversorum corporum negotiationis, non minoris quam inter se constituerint, venduntur: & illicitae conventiones inter artificiorum artifices, vel ergolabos, aliorumve operum professores, & balneatores, pacta inter se componentis ut ne quis, quod alteri commissum sit opus impleat, aut inunctam alteri sollicitudinem alteri intercipiat. Quae omnia, ut illicita facinorosa, et poenis publicis coercenda, merito damnavit et severa prohibuit Zeno imperator. Cod. De monopolis et conventu negotiatorum illicito, vel artificio ergolaborum, nec non balneatorum prohibita et illicitis passionibus.* Et certe clarum est per ista violari divinam illam legem justitiae, ut sic alijs faciamus uti nobis ipsis fieri optamus; *Matth. 7. Luc. 6. Act. 15.* Et legem charitatis quam non queris *supra 1. Cor. 13. 5.* Ideo Apostolus Paulus postquam dixisset se non querere suam ipsius utilitatem, sed multorum. *1. Cor. 10. vers. ult.* (quae sententia generaliter extendenda est quatenus late patet lex illa charitatis) statim subjungit, imitatores mei estote, sicut ego Christi. *1. Cor. 11. 1.* Hanc regulam, hoc exemplum deserit, qui quia ita animatus est, ut privato suo lucro studeat per aliorum dispendium, neque quicquam pensi habet quanta aequitate vel iniquitate cum alijs agat, dummodo ipse interea ditescat, aut lucretur. Propterea pronunciat Salomon, non futurum insonorem illum qui festinat dici. *Prov. 28. 30.*

Neque nec esse erat ut singuli casus, omnesque furandi artes, singularium exprimerentur in sacris literis; satis erat si quaedam expresse et speciatim prohiberentur, et generales proponerentur regulae de eis doli mali generibus ad quae omnes speciales fallendi artes et fraudum casus reduci possunt. Quod ideo monet, ne quenkum offendat, quod multas furti species colligamus ex legibus et scriptis humanis; quae etsi non omnes expressis verbis et speciatim prohibita reperirentur in sacris literis, reduci tamen omnes poterunt ad ea genera quae in scripturis expresse prohibentur, adeo ut per bonam consequentiam etiam prohibitiones singularum specierum, singulorumque generum inveniantur in ipsa sacris literis; aequitas autem et naturalis ratio regularum generalium in scripturis expressarum animam tribuit et vigorem omnibus etiam hominum legibus specialibus, quibus singulae species speciatim prohibentur, et actus etiam singulares interdum norantur et dampnantur.

NOTA.
De usu ci-
tationum
quas hic fa-
cimus ex
legibus &
scriptis hu-
manis.

Ad tertiam hanc classem furtorum referimus etiam defraudationem mercenarii vel operarii, aut etiam iniquam procrastinationem. Non opprimes proximum tuum, neque rapies, non morabitur opus mercenarii apud te usque mane. Levit. 19. 13. Non opprimes mercenarium pauperem & egenum de fratribus tuis, & ex peregrinis tuis qui sunt in terra tua, intra portas tuas: die suo reddas mercedem ejus, neque occumbet super eum sol, quia pauper est, & ea sustentat animam suam; ne clamet contra te ad Dominum, & sit in te peccatum, Deut. 24. 14. 15. Ecce merces operarii, qui messuerunt regiones vestras, à vobis intercepta [sive qua vos eos defraudatis] clamat, & clamores eorum qui messuerunt, in aures Domini Sabaoth introierunt: Iacob. 5. 4.

Reddenda
merces o-
perariis, &
tempestive.

Huc pertinet defraudatio cujuscunque operarii, sive operantis in agro, sive in vinea, sive in oppido, sive in opere domestico, sive in opere publico, sive etiam in opere terrestri, sive in opere navali; item, sive in opere mechanico aut manuali, sive in opere administrationis politicæ aut Ecclesiasticæ aut Scholasticæ, &c. Quicumque eos debita mercede fraudat, furtum facit unde illa dicta; Non obligabis os bovi trituranti. Propter nos enim hoc scriptum est, nam sub spe debet is qui arat, arare, & qui trahit sub spe spei sue princeps esse, si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est si nos vestra carnalia messuerimus & Deut. 25. 4. & 1. Cor. 9. 9, 10, 11. Communicet autem is qui instituitur in sermone, ei qui ipsam instituit, in omnibus bonis, Gal. 6. 6. Nam dignus est operarius alimento suo. Matth. 10. 10. Reddita igitur omnibus quod debetis, cui tributum, tributum; cui vestigal, vestigal, &c. Rom. 13. 7.

Adeoque
omnibus in
officio pub-
lico consti-
tutis.

A diverso etiam furatur & ille, qui operam fideliter non præstat propter quam accipit mercedem; hoc enim est non fideliter servire, quomodo servire necesse est omnes servientes qui bonæ fidei studiosi sunt. Ephef. 6. & Coloss. 3. Et iniquitas in hoc genere adversatur regulæ apostolicæ, quæ jubet, ut si quis noluerit operari, is neque commedat. 2. Thess. 3. Merces enim operam respicit, quâ sublata non jam mercedem accipit fraudator ille, sed furtum facit. De hac autem specie furti plura inferius, Domino dominante, ubi de Sacrilegio.

Servi defi-
dio.

Huc referri possunt omnes otiosi ventres, qui bonis divinitus concessis ventrem saginant, neque tamen in ulla honesta vocatione Deo serviunt; sed tanquam inutilia terræ pondera, fruges consumere nata, ignavo in otio opibus quas possident brutorum more se pascunt, neque alium finem alimenti norunt nisi ut corpore valcant, & voluptates sequantur, neque alium finem norunt

Otiosi
ventres.

valetudinis ac roboris, nisi ut eo avidius carnales hauriant voluptates. Hec mensura voti. Vide infra, de furto in abusu.

Locator &
Conductor

Item ad hanc tertiam classem referenda sunt omnia furta quæ fiunt in locationibus & conductionibus, in emphyteusi, &c. Nam furti species est, si locator vel injustas imponat condiciones conductori; vel iustas non servet; Item, si conductor vel emphyteuta fidem fallat, neque locationis canonem sive pactam pensionem solvat, & quidem debito tempore, nisi impedimento fuerit vis major, quæ Græcis *ὁρὴ βία* dicitur. Nam ex tempestatibus, aut pecoris morte, aut hostium latronumve furore, aut alia simili vi divina, si magno affictus est detrimento colonus, quis est ab homine tam alienus qui neget clementem ejus habendam esse rationem? Rectè autem Celsus l. C. ait, furtum fieri, si colonus post lustrum conductionis; anno amplius fructus invito domino perceperit. leg. 67. in sciendo. §. 3. Si colonus. ff. de furtis. Dominus tamen si finito locationis tempore colonum patitur in fundo esse; neque abire jubet, censetur ex integro locare, ideo furti accusari colonus non potest, quamvis neque verba neque scriptura accesserit, nam hujusmodi taciti contractus neque verba neque scripturam utique desiderant, sed nudo consensu convalescunt; vti bene monet Vlpianus, lege 14. qui ad certum. ff. Locati & conducti.

Mala fides
contrah.
aut promitt.

Denique ad hanc tertiam classem refertur omnis mala fides contrahentis aut promittentis. Nihil magis bonæ fidei congruit quam id præstare quod inter contrahentes actum est; inquit Vlpianus lege 12. ex empto §. 1. & in primis ff. de actionibus empti & venditi. Nempe si sine culpa præstari possit. Exigit hoc Deus à filiis & filiabus suis, quamvis ipsis detrimentosum sit in rebus hujus sæculi quod juraverunt, ut tamen stent promissis. Sic enim describitur iustus in tabernaculo Dei commoraturus, & in monte ejus sancto habitaturus, qui jurat in detrimentum & non mutat. Psal. 15. 4. Pollicitatio est promissio quæ fit hominibus; Votum vero est promissum Deo factum. Vtroque standum est, cum pollicitatione, Psal. 15. 4. cum voto legitimo, nam laquens est homini deglutire sanctificatum; & post vota querere. Prov. 20. 25. videtur exemplum Ananiæ & Sapphiræ, Act. 5. Melius enim est non vovere, quam vovere & non reddere. Eccles. 5.

Pollicitatio,
votum.

Observandæ tamen hæc duæ condiciones. 1. ut quod voves Deo, sit res Deo accepta, eamque voveas in usum aliquem Deo gratum. Alioqui non obligat votum, nisi ad agendam de reme-

ritate

ritate pœnitentiam. Vide Cor. Lagum method. juris part. 3. cap. 15. Secundo licet rem, quam tali voto legitimo promissisti, interdum redimere, sed ampliato pretio Levit. 27. Nam etsi legis illius particularis determinationes nunc non obligant, generalis tamen æquitas perpetua est.

CAPVT. X.

Quarta classis furum acquirentium in vita communi, ubi de aleatoribus, & contentiosis pignorum possitoribus lucris causa, & fucis ac bruchis edacibus.

Quartum genus furum acquirentium constituunt aleatores, omnesq; lusores qui ex ludo artem faciunt quæstuariam; non animi gratia ludentes ad fallendum tempus animumq; relaxandum, aut corpus exercendum, quo alacriores & vegetiores ad seria redeant, sed lucris causa & alieni appetentia, ut aliis damnum dent, quo ipsi ex aliorum damno discescant. Neque enim hæc via est legitima acquirendi rem alienam, quæ iuste & bona fide acquiri non potest, nisi aut honesta compensatione, aut libera donatione, aut hæreditate, aut legatione. Præscriptio etiam & vacui occupatio, item alluvio locum habent, quando nescitur aliæ rei dominus: in ludo autem nihil est horum, ubi sola rei alienæ (cujus dominum vides) cupiditate luditur. Idemque dicendum de eis qui positis pignoribus, de re nihili, vel ad illos nihil attinente, vel etiam de quacunque re, solo lucris amore certant: puta crastinum diem serenum futurum, aut nubilosum: hunc vel illum in certamine superiorem evasurum, &c. Non tamen improbamus brachia quæ ab agonothetis liberè proponuntur, ad excitulandos eorum animos qui propositis industriæ præmiis invitati se honesto aliquo Gymnasio exercant. At neque exiguum aliquod vrinque pignus ab ipsis ludentibus, aut honesto exercitio certantibus, poni prohibemus, quod sit præmium victoris, seu potius monumentum victoriæ. Hæc tamen lege, ut neque lucris causa id fiat, neque id ponatur quod amitti non potest sine detrimento, & de quo amisso doleas, vel acquisito læteris magis quam de ipsa victoriâ, aliena vel tua, tunc enim ad quæstum prolabitur animus, non est autem hæc honesta ars quæsturiæ. Vide Can. Apostol. Can. 42. item Leonis Imperatoris constitutionem 87. quæ est de Ecclesiasticorum alia ludentium pœna,

Huc referri possunt & omnes illæ malæ bestię, edaces bruchi, qui tanquam ignavi foci alienis vivunt sudoribus, & vel amicis, vel familiaritatis, vel iudunditatis, aut quocunque alio inani pretextu, alienis inhiant cœnis, et adhærescunt mensis vegeti ac valentes, posthabita et procultata omni verecundia, et abjecto virtutis studio.

Ad hoc quartum genus furum accommodentur sequentia scriptura dicta: *Divitiæ ex vanitate provenientes minuentur, & qui congregat manu, multiplicabit opes.* Prov. 13. 11. *Sicut abscondit se, qui emittit scintillas, sagittas, & mortem, sic vir qui fraudat amicum suum, & dicit, Nonne ludo ego?* Prov. 26. 18. 19. *Si quis non vult operari, nec manduces, audivimus enim quosdam versantes inter vos inordinate, nihil operis facientes, sed curiosi agentes: isti autem qui sunt istiusmodi denunciemus, & eos obsecramus per Dominum Iesum Christum, ut cum quiete operantes, suos panes vescantur.* 2. Thess. 3. 10. &c. *Non concupiscas ullam rem quæ est proximi tui.* Exod. 20. *Nemo quod suum est querat, sed quisque quod alterius est: id est, quod alteri utile est.* 1. Cor. 10. 24. 33. *Charitas non querit suam;* 1. Cor. 13. 5. hoc est, non negligit commoda proximi, sibi soli studens; neque alijs damnum dat, ut sibi acquirat.

CAPVT XI.

Quinta Classis: ubi de furto quod committunt, depositores, & creditores: & de asperitate commissoria pignorum legis.

Quinti generis furtum in acquirendo faciunt iniqui depositores, & debitores, & creditores. Depositum iniquitas triplex est: 1. si res deponentes dicant esse aurum. Quale est illud genus furti de quo supra in quarta specie falsitatis in opere. 2. Si rem depositam furetur ipse qui deposuit, deinde agat eum depositario pro restitutione depositi. Quale etiã est illud furtum iniqui debitoris qui rem suam quam creditori pignoris causa dedit, subtrahit. §. 11. *Aliquando.* instit. de oblig. quæ ex delicto nasc. 3. Si plasmam deposuit recipiat, & sciens retineat: nesciente depositario: exemplum sumamus ex Vlpiano; Si is qui viginti nummorum saccum deposuit, alium saccum in quo scit erigiora esse, errante eo qui dabat, acceperit, putavit autem illic sua viginti esse, teneatur furti decem nomine: Leg. 21. *Vulgaris.* §. 1. *Si is.* ff. de furtis. Si rem meam (inquit Pomponius) quasi tuam tibi tradidero, scienti meam esse, magis est furtum te facere, si lucrandi animo id feceris. Leg. 44. *Si iussu.* §. 4. *Si rem.* ff. de furtis.

Deposito-
res furantes

Iniquus de-
bitor fur rei
suz.

Hæc autem furti species invenitur etiam in alijs multis, sive illi depositores sint, aut depositarii, sive creditores sint, aut debitorum, sive mandatarii, &c. quibus aliquando plus traditur quam cogitant tradentes, aut res melior pro deteriore. Est igitur viri boni officium, comperto tradentis errore, statim illi reddere quod suum est: iuxta illam regulam justitiæ, *Quæcunque vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis similiter*, Matth. 7. 12. Luc. 6. 31. Et huic regulæ congruit præceptum illud juris, *Suum cuique tribuere*. instit. de justitia & jure. §. 4. juris præcepta.

Creditorum iniquitas, ex qua furti tenentur, triplex est:

1. Si inscijs aut invitis parentibus, mutuas pecunias ijs dent qui adhuc sunt in potestate parentum, talibus creditoribus jure denegatur actio, ex Senatusconsulto *Maccedonio*, tam adversus ipsum filium filiamve, nepotem nepremve (sive adhuc in potestate sint, sive morte parentis vel emancipatione suæ potestatis esse ceperint) quam adversus patrem avumve: sive eos habeat adhuc in potestate, sive emancpaverit. Quæ ideo Senatus prospexit, quia sæpe onerati ære alieno creditorum pecuniarum, quas in luxuriam consumebant, vitæ parentum insidiabantur: ait Iustinianus, instit. quod cum eo qui in aliena potestate est, negotium gestum esse dicitur. §. penult. Illud propriè. Hoc si faciant creditores lucri causa, furtum est acquisitionis, saltem in affectu et molimine; alioqui furtum erit vel neglectus, vel abusus, vel dationis damni.

2. In usura injusta, quæ multis scripturæ locis prohibita est. De ea autem peculiaris nobis erit & prolixior, Domino donante, differtatio, in quarta parte hujus libri.

3. Circa pignus: ubi iniquitas creditorum triplex est.

1. In pignoris acceptione, si scilicet rem pignori capit creditor, quam pignori capere non licet. Exempli gratia: Non accipiet (inquit Moyses, Deut. 24. 6.) pro pignore metam & castillum (sive inferiorem & superiorem molam) quoniam animam ipse acciperet pro pignore. Et v. 17. Non capies in pignus vestimentum *Vidua*. Pari ratione, non licet pignori capere ab Aratore vomerem; a fabro incudem; ab Ecclesiastæ Biblia quæ sola habet; à quoquam rem aliquam sine qua victum parare, aut officio fungi nequit Item clementius agendum cum viduis et calamitosis personis, erga quas peculiaris præcipitur humanitas. Huc pertinet & illud præceptum, Deut. 24. 10. 11. *Non ingredieris domum ejus, ut capias pignus ejus, foris subsistes, & vir cui mutabis offeret ad te pignus foras*. Nempe ne suppellectilem debitoris creditor avare excutiat, ut pignus suo arbitrato inde religat.

De Creditoribus qui mutuas dant pecunias ijs qui adhuc sunt in potestate parentum.

Vsura.

Circa pignus iniquitas creditorum.

2. In pignoris diuturna nimis retentione: quædam enim & quorundam pignora citius reddenda sunt, etiam si non interveniat debiti solutio. Si in pugna acceperis vestimentum proximi tui; antequam occubueris Sol, restitues illud ei, quia ipsum solum est operimentum ejus, illud vestimentum ejus est cutis sua in qua dormiat, & cum clamaveris ad me, tunc exaudiam, sum enim misericors. Exod. 22. 26. 27. Item, Quod si vir pauper fuerit non dormies cum pignore ejus: restituendo restitues ei pignus ejus dum Sol occubuit, ut dormiat in vestimento suo, & benedicas tibi: erisque tibi in justitiam coram Domino Deo tuo. Deut. 24. 12. 13.

Furti etiam tenetur creditor ex retentione pignoris cujuscunque, post solutâ pecuniam. Eum creditoreẽ qui post solutam pecuniam pignus non reddit, teneri furti, Mela ait, si zelandi animo retineat, quod verum esse arbitror, inquit Ulpianus. Leg. 52. Si quis accipit. §. 7. cum creditorem ff. de furtis.

3. In pignoris usu, alienatione, venditione, acquisitione. Nam si creditor pignus in alienum usum transferat, quam cujus gratia ei datum est, furtum committit, instir. de obligi. quæ ex delicto nasc. §. 7. Furtum autem. Exempli gratia; si vestem quam in pignus acceperis induat, eaque utatur, &c. perinde vero est si pignore ipse creditor utatur, siue alteri utendum commoderet. Item, si is qui pignori rem accepit, cum de vendendo pignore nihil convenisset, vendidit; aut, antequam dies solutionis veniret, pecunia non soluta, id fecit, furti se obligat, inquit Javolenus, Lege 73. Si is qui pignori. ff. de furtis. quanto magis furti se obligat, si nullo accepto pretio, cujus pars aliqua ad pignoris dominum rediret, pignus abalienaverit.

Præterea inter alias captiones (inquit Constantinus Imp.) præcipue commissoria pignorum legis crescit asperitas, placeat infirmari eam, & in posterum omnem ejus memoriam aboleri. Creditores enim re amissa jubemus recuperare quod dederunt. Leg. 3. quoniam. C. De pactis pignorum & de lege commissoria in pignoribus restituenda.

Lex autem commissoria in pignore erat, ut si debitor intra præfinitum tempus non solveret pecuniam, pignus maneret creditoris, eique in perpetuum, sine ulterioris pretii adjunctione, acquisitionem censeretur. Hanc legem ut capiosam & asperam abolevit Constantinus Imperator, jussitque ut re amissa id est, vel debitori redimere valenti reddita, vel post factam debitori denunciationem legitimam, alicui venundata, creditor recuperaret quantum debitori suo mutuum dedisset: reliqua scilicet parte pretij cedente debitori

debitori, qui pignoris dominus erat. Nempe si, pignore absque fraude, fideliter ex publici juris æstimatione vendito, plus sit in pretio quam in debito, tunc quod superfluum est, servandum est debitori, ut rectè constituit *Iustinianus*, Leg. 3. *Vetustissimam*. Cod. *de iure Domini impetrandi*. Et sane quis neget inhumanam esse asperitatem, rem pignori acceptam, quæ fortasse multum excedit pretio rem mutuam, nullo soluto ampliore pretio, in perpetuum, tanquam jure acquisitum, retinere, propter inopiam pignerantis, cui potius de nostro dandum erat aliquid, quam ut sua ab illo raperemus.

CAPVT XII.

Sexta classis, ubi de seculariis, & incantatoribus, & per ejusmodi artes victum querentibus.

IN Sexto furum in vita communi acquirentium ordine sunt, *Secularii*, i. qui veritas in sacco artes exercentes, partem subducunt, partem subtrahunt: uti describuntur ab *Ulpiano*, Leg. 7. *Secularii*. ff. *de extraordinariis criminibus*. Item, incantatores, astrologi, omnesque pseudoprophetae, et praestigiatore, lenones, scorta, assasini, et quicumque ex maleficio aut imple curiosis et illicitis artibus aut ex impia et turpi negotiatione vel exercitatione quæstum faciunt. Quales erant *Simon Magus*, Act. 8. 9. 10. 11. & *Elymas*, Act. 13. 6. 8. & illi *Philippenses*, Act. 16. 16. 19. & *Ephesij*, de quibus fit mentio Act. 19. 19. 24. & prophetae olim sacerdotesq; *Baalitæ*, et sacerdotes vitulorum in *Dan* et *Bethel*, qui ex *Idolatriæ* cultu ac ministerio victum obtinebant.

CAPVT XIII.

Septima Classis: ubi de furto avarorum per nimiam tenacitatem, & de multifaria hominum inter se conjunctione, multiplicem obligationem fundante ad officium communicationis.

SEPTIMUM locum assignamus illis furibus qui nimium parcendo acquirere et discere satagunt, et opibus incumbunt. Est qui dispergit, & additur ei amplius; & est qui parci plus aqno, sed ad inopiam, ait *Salomon*, Prov. 11. 24. Hujus generis furtum est duplex:

I. *Furatur à seipso*, qui opibus, quas habet, non sustinet uti ad sanitate suam & honestam jucunditatem, frangat animam suam bono, Eccles. 4. 8. Divitiæ illi conservatæ in malum sunt: cunctis diebus vitæ suæ in tenebris comedit; et ira multa et infirmitas ei & furor

& furor. Eccles. 5. 13. 17. *Omni homini (inquit Ecclesiastes) cui dedit Deus divitias et opes, et potestatem fecit ei ut comedat ex eis, et sumat portionem suam, & lateatur de labore suo, hoc donum Dei est.* Eccles. 5. 19. Deinde huic dono opponit istam vanitatem, Cap. 6. 1. 2. *Est malum quod vidi sub sole, & frequens homini; Vir cui dedit Deus divitias, & opes, & gloriam, nec deficit anima ejus quicquam ex omnibus quæ desiderat, et non facit ei potestatem Deus comedendi ex eis, Nisi fortè hæc duo proxime citata dicta ex cap. 5. 19. & cap. 6. 1. 2. Respiciant magis afflictiones impediennes ulum rerum, quam avaritiam, de qua supra dixerat, cap. 4. 8. & cap. 5. 13. & c. Sed & ipsa avaritia, ut ex prioribus testimonijs parer, afflictionum et cruciatuum plena est. Avari enim seipfos transigunt doloribus multis. 1. Tim. 6. 10. Defraudat vero seipsum avarus non solum hujus vitæ commodis, sed etiam bonis spiritualibus, quibus libentius caret, quam parte aliqua opum mundanarum. Ideo, si jubeatur, relinquitis rebus mundanis, Christum sequi, abibit tristis, cum juvene illo, Matth. 19. Non recipit ministros Evangelij, quamvis Christus dixerit; Qui vos recipit, me recipit, Matth. 10. Veritatem vendere veller, quam emere non sustinet: contra præceptum illud, quo jubemur, emere veritatem, ac eam vendere prohibemur, Prov. 23. 23. *Veritatem eme et ne vendas, &c.* Dissimilis est homini illi, qui universa quæ habet vendit, ut compareret sibi thesaurum et pretiosam margaritam regni cælorum, Matth. 13. 44. 45. 48.*

Secundò, *Furatur ab alijs*, quibus etiamsi nullo civili contractu se adstrinxerit, divino tamen jure est obligatus. Hoc autem furtum committit, tum adversus ipsum Deum, tum adversus homines.

Furatur à Deo, per ingratitude, non cogitans Deum esse divitiarum datorē, neque illi gratias agens, aut ad ipsius gloriam ijs utens. Ingratitude verò esse furti speciem ostendimus supra in secundo ordine furum acquirentium in vita communi, in fine octavi capitis.

Deinde *furatur ab hominibus*, qui illi variè conjuncti sunt. Conjunctio autem hominum inter se, vel naturalis est, vel moralis, vel politica, vel domestica seu æconomica, vel supernaturalis.

Conjunctio naturalis vel est in propinquitate sanguinis per cognitionem, aut affinitatem, vel in communione naturæ, quomodo non solum cognatis et affinibus, sed omnibus hominibus unusquisque conjunctus est. Hanc conjunctionem reliquæ omnes præsupponunt inter homines. Conjunctio moralis in amicitia est.

Avaritia
cruciabile
malum.

Hominum
inter se
multiplex
conjunctio.
Naturalis

Moralis,

citia est. Coniunctio politica, inter concives est. Coniunctio domestica, domesticorum est, sive in eadem domo degentium. Coniunctio supernaturalis est inter Christianos, sive domesticos fidei. Hæc maximè obligat, & post hanc aliæ coniunctiones, viz. propinquitas sanguinis, & amicitia, item domestica coniunctio, et politica, ac denique naturalis illa communis coniunctio, sive naturæ humanæ communio.

Ab omnibus, quocunque horum modorum sibi coniunctis, furatur avarus, nimia retentione, neglectis & spreis illis obligationibus quas ex coniunctionibus istis imponunt nobis sacræ literæ.

1. Parentes debent filiis thesaurizare, 2. Cor. 12. 14. & filij debent parentibus vicem rependere, 1. Tim. 5. 4. fraterna vero charitas passim præcipitur.

2. Pro obligatione ex coniunctione morali est illud Salamonis dictum; *Amicum tuum, & amicum patris tui, ne derelinquas*, Prov. 27. 10. Item, *Vir amicorum ut præstet se amicum*, Prov. 18. 24.

3. De obligatione domestica, *Siquis* (inquit Apost. Paulus) *suorum, & maxime domesticorum curam non habet, fidem abnegavit, & est infidelis deterior.* 2. Tim. 5. 8.

4. Ad obligationem politicam pertinet illud Ieremie hortamentum ad captivos, sic dicit DOMINVS, *Quærite pacem civitatis ad quam demigrare vos feci, & orate pro ea ad DOMINVM, quoniam in pace illius erit vobis pax.* Ierem. 29. 7.

5. Ad obligationem ex communione naturæ, pertinent sequentia dicta; quibus tum Eleemosyna, tum hospitalitas, nec non beneficentia, commendatur atque imperatur erga proximos, & quidem sine ulla acceptione personarum: *Si fueris apud te mendicus quispiam è fratribus tuis (sive indigus) in una è portis tuis, quam Dominus Deus tuus dat tibi, non indurabis cor tuum, neque claudes manum tuam à fratre tuo mendico, &c.* Deut. 15. 7. &c. *Mutuat Domino qui largitur pauperi, & retributionem suam reddet ei*, Prov. 19. 17. *Dispersit, dedit pauperibus, iustitia ejus manet in perpetuum*, Psal. 112. *Qui claudis aurem suam ad clamorem pauperis, ipse etiam clamabit, & non exaudietur*, Prov. 21. 13. *Benigna oculus ipse benedicetur, quia dedit de pane suo pauperi*, Prov. 22. 9. *Ei qui dat pauperi non erit inopia, & avertenti oculos suos, erit multitudo maledictionum*, Prov. 28. 27. *Fraus esuriienti panem tuum, & pauperes vagos introducas in domum, quum videris nudum, operias eum, & à carneta ne abscondes te. Si protuleris famelicò animam tuam, & animam afflictam saturaveris, orietur in te nebris lux tua*, Esai. 58. 7. 10.

Politica.
Domestica.
Supernaturalis.

Obligationes ex memoratis coniunctionibus.

Eleemosynæ, hospitalitatis, & beneficentiæ erga omnes homines necessitas demonstratur ex sacris literis.

Vendite bona vestra, & date elemosynam, facite vobis marsupia que non veterascant, thesaurum in cellis, Luc. 12. 33. Qui habet duas tunicas, imperialis non habenti, & qui habet escas, similiter faciat, Luc. 3. 11. Ego vobis dico, Facite vobis amicos de mammona iniquo, &c. Luc. 16. 9. Iis qui divites sunt in hoc seculo, denuncia, ne efferantur animo, neque spem ponant in divitijs incertis, sed in DEO vivo, qui præbet nobis omnia copiose ad fruendum, ut benefaciant, ut divites sint operibus bonis, ut faciles sint ad impartiendum, & prompti ad communicandum. (vel faciles convictus,) recommendantes sibi ipsis fundamentum bonum in posterum, ut apprehendant æternam vitam. 1. Tim. 6. 17. 18. 19. Hospitalitatem sectantes. Rom. 12. 13. Hospitalitatis ne sitis immemores, per hanc enim quidam inscii acceperunt hospitio Angelos. Heb. 13. 2. Beneficentia verè & communicationis ne obliviscamini, talibus enim vicinis delectatur Deus, Heb. 13. 16. Qui verò habuerit mandatas facultates, & viderit fratrem suum egentem, & clauserit viscera sua ab illo, quomodo Caritas Dei manet in eo? Filii mei ne diligamini verbo, neque lingua, sed opere & veritate. 1. Ioan. 3. 17. 18.

Hæc autem officia quibuscunque, citra ullius exceptionem, præstanda esse, patet ex illo Salomonis dicto, quod à Paulo Apost. repetitur, Si esurieris inimici tui, ciba illam pane, & si sitiverit, da ei aquam bibendam. Prov. 25. 21. Rom. 12. 20. Item ex illo dicto Apostoli Pauli, Nempe igitur dum tempus habemus, simus beneficii erga omnes, Galat. 6. 10. Et ex phrasi Esaie Prophete, ne scilicet abscondamus nos à carne nostra. Esai. 58. Et ex responsione Domini nostri ad legisperitum illum, Luc. 10. Vbi Samaritani exemplo, monet benefaciendum calamitosis quibuscunque. Porro necessitatem horum officiorum Eleemosyne, hospitalitatis, & beneficentia, ostendit parabola Divitis & Lazari, Luc. 16. Item illa descriptio processus ultimi iudicii, Matth. 25. Et differatio illa Pauli Apostoli de hoc argumento. 2. Cor. cap. 8. & cap. 9. cum multis alijs scripturæ locis.

Obligatio
ex conjun-
ctione su-
pernaturali.

Denique obligationem ex conjunctione supernaturali ostendit illa præceptio Apostolica, Dum tempus habemus, simus beneficii erga omnes, **MAXIME VERO ERGA DOMESTICOS FIDELI**, Galat. 6. 10. Quo pertinet illud ejusdem Apostoli, Necessitatibus Sancto-
rum communicantes. Rom. 12. 13. Item, quod ait Dominus noster, Qui recipit ves, me recipit, & qui me recipit, recipit eum qui misit me. Qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet: & qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet: & quisque potum dederit uni ex his parvis poculum frigida solum, nomine discipuli, Amen dico vobis, non perdidit mercedem suam, Matth. 10. 40. 41. 42. Quisquis enim
potum

potum dederit vobis poculum aqua in nomine meo quod sitis Christi, Amen dico vobis, nequaquam perdet mercedem suam. Marc. 9. 41. Dilecte fideliter agis quicquid facis erga fratres, et erga peregrinos, qui testimonio suo ornant charitatem tuam in conspectu Ecclesiae, quos recte facies si prosequutus fueris ut Deo dignum est nam pro nomine eius profecti sunt nihil accipientes à genibus: nos ergo debemus recipere huiusmodi, ut administri simus veritati, Ioan. 3. 5. 6. 7. 8. Communicet autem qui instituitur in sermone ei qui instituit ipsum in omnibus bonis: ne seducamini, Deus non irridetur, quicquid enim seminaveris homo, hoc et metet: nam qui seminat carni suae, ex carne metet interitum: qui seminat spiritui, ex spiritu metet vitam aeternam, Galat. 6. 6. 7. 8. Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est si nos vestra carnalia mesuerimus? &c. 1. Cor. 9. 11. &c.

Avarus autem ab istis furatur, quando nimia sua tenacitate cessat à præstando erga eos necessario officio, & siccis oculis, atque immitti animo inclementer spectat propinquorum inopiam, vel amicorum egestatem, vel domesticorum penuriam, vel concivium indigentiam, vel hominum quorumcunque calamitatem, vel Christianorum, sive clericorum sive laicorum, necessitates, seque ab ijs abscondit, & sua viscera ab ijs claudit, neque eorum necessitatibus, pro facultate, et conjunctionis obligatione, subvenit.

Avari furtum, contra has obligationes.

Non jam loquimur de illo furti genere, quod in retentione rei pollicitatione aut voto promissæ committitur, de hoc enim furti genere diximus in tertia classe in fine capitis noni, ubi de mala fide contrahentium et promittentium: at nunc de eo agimus furto per retentionem, quod committitur defectu promissionis aut voti, vel saltem dationis aut communicationis, etiamsi neque pollicitatio neque votum intervenerit: quia hic intuemur non promissionis aut voti vinculum, quo carere quis possit si non promittat aut voveat; sed intuemur illas obligationes ex conjunctionibus memoratis existentes, & ita homini incumbentes, ut ab ejus voto aut pollicitatione non dependeant, sed hominem nolentem volentem lege immutabili et necessitate inevitabili constrictum teneant.

Distinctio furti per retentionem.

CAPVT XIV.

Octava Classis furum acquirentium in vita communi, ubi de directarijs, alijsque clancularijs furibus, de effractoribus, expilatoribus, raptoribus ex incendio, &c. de abigeis, violatoribus sepulchrorum, motoribus terminorum, alieni

graminis aut segetis surreptoribus, hortorum & arborum vastatoribus, alienae cretae aut glebae ablatoribus, de Plagiariis.

IN octava furum acquirentium classe sunt illi qui aliena, quae ipsis credita non sunt, sed in dominorum aut aliorum possessione aut custodia existentia capiunt sibi, invitis aut nescientibus dominis, nullo juris obtentu, sed per meram injuriam. In hac classe sunt;

1. Qui *Directarii* appellantur, & omnes clancularij fures sive diurni sive nocturni, de quibus *Exod. 22. &c.* De *Directariis*, ait *Ulpianus*; qui *Directarii* appellantur, hoc est hi, qui in aliena cenacula se dirigunt furandi animo, plusquam fures puniendi sunt. Idcircoque aut ad tempus in opus dantur publicum, aut fustibus castigantur, & dimittuntur; aut ad tempus relegantur. *Leg. 7. Saccularii. ff. de extraordinariis criminibus.*

2. *Effractores*, qui effracto perfratogue pariete, aut valus, pecuniam aut suppellectilem auferunt: De quibus *Leg. 1. §. 2. ff. de effractoribus & expilatoribus.* Atrociores habebantur nocturni effractores, ideo garvius puniebantur apud Israelitas, quam effractores diurni. *Exod. 22. 1. 3.* Et apud Romanos, *Leg. 2. ff. de effractoribus & expilatoribus.*

3. *Expilatores*, qui sunt atrociores fures, ita ut quodammodo ne pilum quidem relinquant spoliatis. De quibus *ff. eod.* Hi sunt violenti raptores & latrocinando furantes, terra marive viatoribus aut navigantibus infesti. His accensendi sunt omnes potentiores qui per meram injuriam, tantum quia plus possunt, rapiunt à tenuioribus aut debitoribus. Nam qui sic alios opprimunt & expilant, merito *Expilatores* dicentur, sive atrociores fures. *Non opprimes proximum tuum, neque rapies. Levit. 19. 13.*

4. Qui *ex incendio*, hoc est, propter tumultum incendij vel trepidationem incendij, aliquid rapuerit; vel *ex ruina*, id est, si vel ex his quae ruerunt tulerit quis, sive ex adjacentibus; vel *ex naufragio*, id est, eo tempore & loco quo naufragium fit: qui autem rem in litore jacentem, postquam naufragium factum est, abstulit, magis fur est (seu fur potius censendus est) quam raptor ex naufragio. *Leg. 1. 2. 3. ff. de incendio, ruina, naufragio, &c.* Vide verò quae de inventoribus diximus supra, *Cap. 8.*

5. *Abigei*, sive abactores, id est, qui pecora ex pascuis, vel ex armentis subtrahunt, & quodammodo deprædantur, & *abigea-*

Vnde dicti
expilato-
res, quibus
accensendi
piratae.

Abigei.

eam sive abigendi studium quasi artem exercent: equos de gregibus, vel boves de armentis abducentes, aut integros ovium greges, vel tota armenta. ff. de Abigeis. Atque omnes omnino prædones, qui agmine facto alienas possessiones iniquè infestant, & per vim depopulantur. De abigeis eorumque pœna, vide plura, ff. de Abigeis.

6. Sepulchrorum violatores: lucri causa, & cadavera spoliantes, aut de sepulchris rapientes. Leg. 3. ff. de sepulchro violato.

7. Iustorum terminorum clancularij aut violenti motores sine legali & judiciario processu. Nam qui per injustam actionem, & processum judicarium, limires furandi affectu mover, fur est falsarius, qui vero id facit, clam palamve, sine legali processu, accensendus est furibus octavæ hujus classis. Non transferes terminum proximi tui quem finierunt majores in hereditate tua. Deut. 19. 14. Ne transferas (inquit Salomon) terminum antiquum, quem fecerunt patres tui. Prov. 22. 28. Ne transferas terminum antiquum, & in agrum papillorum ne introcas, quia redemptor illorum fortis est, ipse judicabit causam eorum contra te. Prou. 23. 10, 11. Contra hoc genus furti læzæ fuerunt olim apud Romanos leges Agraria ad compescendos eos qui terminos statutos extra suum gradum sineve moverunt dolo malo: Leg. 3. Lege agraria, ff. de termino moto. Illi etiam tanquam motores terminorum merito plestabantur, qui finium quæstionem obscurandarum causa faciem locorum convertebant, ut ex arbore arbutum, aut ex sylva novale, aut aliquid ejusmodi faciebant: quod rectè monet Callistratus, Leg. 3. §. 2. ff. eod.

8. Qui jumenta sua aut quascunque bestias suas immittunt ad depascendum alienum agrum aut vineam. Exod. 22. 5. Item, qui ingressus vineam proximi sui, non contentus uvas ad satietatem comedere, etiam in vase ponit (nempe invito domino) & qui segetem proximi ingressus, non contentus spicas manu decerpere, falcem immittit. Deut. 23. 24. 25.

Ad hanc speciem pertinet furtum illorum qui alienos hortos egressi, non contenti de horti fructibus comedere, etiam secuta auferunt, invito aut nesciente domino, quamvis existiment dominum horti id non permissurum si sciret. Quis enim hic neget esse alienæ rei contrectationem & amotionem cum affectu furandi? Quod genus furti Augustinus à se adolescentulo, cum alijs quos secum vocat nequissimos adolescentulos, commissum esse gemebundus confitetur DEO, & hanc foeditatem morum suorum plangit. Lib. 2. Confess. Cap. 4. Quod si

Leges Agrariæ.

Vastatores pascuorum, aut segetum, aut horticulorum &c.

etiam non admissi violentè irrumpant, sive clam, sive palam, si-
ve noctu, sive interdiu, diruendo et scandendo super aggeres, vel
ostia aut sepimenta perumpendo, jam non solum in hac nona
specie fures sunt, sed etiam in secunda specie effractores sunt,
ideoque propter atrocitatem sceleris severius puniendi. Si verò
adhuc, etiam arbores cadant, ramosve defrangant, vel radicitus
evellant, addunt & aliam furci speciem, de qua jam dicturi
sumus.

9. *Qui arbores alienas furtim cadunt*, sciendum est (inquit Gaius)
eos qui arbores et maxime vites cæciderint, etiam tanquam la-
trones puniri. Leg. 2. Sciendum. ff. *Arborum furtim cæsum*. Item,
ut monet Paulus l. C. qui arbores cingunt, id est, deglabrant, vel
qui feriant cædendi causa; vel qui subsecuerunt, Leg. 5. cædere
ff. eod. Etiam si non tota arbor cæsa sit, recte tamen agerur, quasi
cæsa. Vlp. Leg. 7. furtim. §. 3. ff. eod. Si quis radicitus arborem
evellerit, vel extirpaverit, tenetur lege Aquilia, quasi ruperit.
Vlp. Leg. 7. furtim §. 2. Si quis. ff. eod. Si lucri causa quis in hac
specie peccet, furtum est in acquisitione: Si non auferat quicquam,
facit furtum datione damni.

10. Si cretæ fodiendæ causa, specum quis fecisset, & cretam
abstulisset; fur est, non quia fodisset, sed quia abstulisset, ait *Alse-
nus*, Leg. 57. *Si creta* ff. de furtis. Certe nisi terram, aut cretam, aut
cespites, aut glebas, &c. abstulerit ex alieno fundo, inviro aut nes-
ciente domino, non erit fur acquisitione, si tamen ipsa fossio sit
fundo detrimetosa, & domino fundi damnosa, tunc ex ipsa fos-
sione, etiam si nihil auferat, furti se obligat, illius, inquam, furti
quod damni datione committitur.

11. *Plagarij*, id est, qui hominem furantur lucri causa. Qui
foratus fuerit hominem & vendiderit illum, & inventus fuerit
in manu ejus, moriendo moriatur, Exod. 22. 16. vide ff. de
lege Fabia, de Plagarijs.

C A P V T XV.

*Nona Classis furum acquirentium in vita communi, ubi de
de crimine stellionatus.*

IN nona classe furum acquirentium in vita communi
ponimus reos *Stellionatus*.

Stellionatus autem (inquit *Ulpianus*) obijci posse his qui
dolo malo quid fecerunt, sciendum est; scilicet si aliud crimen
non sit, quod obijciatur: quod enim in privatis judicijs, de
dolo

Qui cretā,
aut cespites,
aut gle-
bas furan-
tur.

dolo actio, hoc in criminibus, Stellionatus persequutio. Vbi-
cunque igitur titulus criminis deficit, illic stellionatū obijciemus.
Maxime autem in his locum habet, si quis fortè rem alij obliga-
tam, dissimulata obligatione, per calliditatem, alij diftraxerit, vel
permutaverit, vel in solum dederit: nam hæc omnes species stel-
lionatum continent. Sed et si quis merces supposuerit, vel obli-
gatas averterit, vel si corruerit, æque stellionatus reus. Item, si
quis imposturam fecerit, vel collusionem in necem alterius, stel-
lionatus poterit postulari. Et ut generaliter dixerim, deficiente
titulo criminis, hoc crimen locum habet, nec est opus species
enumerare. leg. 3. §. 1. ff. *Stellionatus*. Nos hic stellionatum intue-
mur in violatione octavi præcepti, quamvis aliqui latius exten-
datur hoc crimen: quia vero tanta est varietas delictorum, ut nec
distingui specialibus nominibus inter se per omnia exquisitè pos-
sint, statutum est (inquit *Conradus Lagus* Iuriconsultus) ut gene-
rali appellatione criminis Stellionatus accusentur delinquentes,
ubique specialis titulus criminis deficiat; non tamen quolibet
modo delinquentes postulari stellionatus possunt, sed illi solū
qui dolo aliquid dignum animadversione, in contractu vel extra
designaverunt. Nam, ut apparet, ideo huic crimini inditum no-
men est Stellionatus, ut significaretur eos in illud incidere qui va-
riis coloribus imposturarum homines deciperent, aut rebus vel
etiam vitæ eorum calide insidiarentur: Est enim stellio, unde hu-
jus criminis appellatio derivata esse videtur, animal lucentibus
guttis depictum sicut lacerta. Hæc *Lagus*, in *Methodo Iuris*,
part. 3. cap. 56. de crimine Stellionatus. Qui merces suppressit,
specialiter hoc crimine postulari potest, ait *Ulpianus*, Leg. 3. §. 3. ff.
Stellionatus. De perjurio, si sua pignora esse quis instrumento ju-
ravit, crimen stellionatus sit, inquit *Modestinus*, Leg. 4. de perju-
rio. ff. *Stellionatus*.

Huc igitur haud ineptè referemus omnes illas decipiendi furti-
vas artes, quæ ad aliam aliquam classem commodius referri ne-
queunt. Exemplum sumamus ex *Paulo* Iureconsulto, qui ait, cum
qui mulionem dolo malo in jus vocasset, si interea male perissent,
furti teneri & hoc veteres respondisse. Leg. 66. Si is qui rem. §.
2. Eum qui ff. *De furtis*. Vide aliud exemplum ex *Ulpiano*. Leg. 43.
Falsus creditor. §. 3. Si quis. ff. *De furtis*. Si verbis fraudem ad-
hibuit, ut puta, si dixit se locuplerem, si in mercem se collocatu-
rum quod accepit, fidesuffores idoneos daturum, vel pecuniam
confestim se soluturum. Aliud etiam exemplum ex eodem *Ulpiano*

huc referimus, viz. si piscatores nocte lumine ostenso, fallacem naves, quasi in portum aliquem delaturi, eoque modo in periculum naves, et qui in eis sunt, deducant, sibi que execrandam prædam parent, Leg. 10. Ne piscatores. ff. De incendio, ruina, naufragio, ratis, nave expugnata.

Atque hæcenus primum genus furti in effectu, quod in vita communi à quibuscumque committitur: nempe, furtum in acquisitione.

CAPUT XVI.

De furto in neglectu: ubi de otiosis, negligentibus, ludo nimium deditis, alienorum plus a quo curiosis, suorum incuriosis, debitam proximo operam non præstantibus, in nulla se honesta functione exercentibus, &c.

SECUNDUM genus furti in effectu committitur *Neglectu*, non solum à privatis in communi vita, sed etiam in publicis personis in administratione publica, si nempe per eorum negligentiam Ecclesia vel respublica detrimentum capiat. De hoc genere furti in personis publicis, præsertim Ecclesiasticis, infra Domino donante dicturi sumus: nunc illud intueamur in vita communi, & in ejusmodi furto quod ad publicos privatosque fures communiter extendatur.

Contra hujus generis furtum est illud *Diocletiani & Maximiani Imperatorum rescriptum*. Quicquid (inquiunt) tutoris dolo vel lata culpa aut levi, seu curatoris, minores amiserint, vel cum possent, non acquisierint, hoc in tutelæ seu negotiorum gestorum utile judicium venire non est incerti juris. Leg. 7. Quicquid, Cod. *Arbitrium tutela*. Item, illud *Alexandri Imperatoris*. Certum est (inquit) non solum eos qui gesserunt, sed etiam qui gerere debuerunt, tutelæ teneri, etiam in ea quæ à contutoribus servari non potuerunt, si modo cum eos suspectos facere deberent, id officium omiserunt. Leg. 1. Certum est, Cod. *Si tutor vel curator non gesserit*.

Huc pertinet illa parabola talentorum, *Matth. 25*. ubi nequam ille servus & piger propterea talento quod habebat privatur, & in exteriores tenebras ejicitur, quod servus esse inutilis, neque negotiarus esset ut acceptum talentum Domino redderet cum favore.

Plurimæ etiam huc pertinent Salomonis sententiæ, diligentiam commendantes atque imperantes, segnitiam vero prohibentes,

bentes. *Vade ad formicam, piger; vide vias ejus, & sapiens esto, cui cum non sit dux, nec praefectus, nec dominus, parat tamen in aestate cibum suum, congregat in messe escam suam. Usque quo piger dormies? quando surges a somno tuo? parum somniorum, parum dormitionum, parum complicationis manuum ad dormiendum, & veniet tanquam viator egestas tua, & paupertas tua tanquam vir clypeatus.* Prou. 6. 6. 7. 8. 9. 10. 11. *Pauperem facit manus fraudulenta (vel remissa) & manus sedulorum ditat. Qui congregat in aestate, filius intelligens est, qui vero dormit in messe, filius est confusus.* Prou. 10. 4. 5. *Qui remissus est in opere suo, frater est domino dissipanti.* Prou. 18. 9. *Ne diligas somnum, ne forte efficiaris pauper, aperis oculos tuos, & saturaberis pane.* Prou. 20. 13. *Desiderium pigri interficit eum, quia renuerunt manus ejus facere quicquam, tota die concupiscit concupiscenciam, iustus autem tribuit, nec parit.* Prou. 21. 25. 26. *Cogitationes seduli profecto tendunt ad abundantiam, Prou. 21. 5. Vidisti virum sedulam (vel velocem) in opere suo, coram regibus stabit; non stabit coram obscuris.* Prou. 22. 29. *Pigrodo cadere facit soporem, & anima remissa esuriet.* Prou. 19. 15. *Propter hyemem piger non arabit, idcirco mendicabit aestate, & non habebit.* Prou. 20. 4. *Iuxta agrum hominis pigri transiit, & iuxta vineam hominis carentis corde, & ecce ascenderunt per totum ipsum spinae, operuerunt superficiem ejus urticae, & clausura lapidum ejus destruxit eam, & vidi ego, & posui cor meum, vidi & accepi eruditionem, pusillum somni, pusillum dormitionum, pusillum complicationis manuum ad dormiendum, & veniet tanquam viator paupertas tua, & penuria tua tanquam vir scutatus.* Prou. 24. 30. 31. 32. 33. 34. *Dicit piger, Leo est in via, Leo est in plateis: sicut fores vertuntur in cardine suo, & piger in loculo suo. Abscondit piger manum suam in sinu, fatigatur eam reducere ad os suum: sapientior est piger in oculis suis septem respondentibus consilium.* Prou. 26. 13. 14. 15. 16. *Diligenter considera vulturn pecorarii tui, pone cor tuum ad greges, quia non in seculum divitiis, & nam corona erit in generatione & generatione: prodit gramen, & apparet herba, & colliguntur herba montium, ortum lanae pro indumentis tuis, & pretium agri sunt virci, & sufficientia lactis caprarum in cibum tuum, & in cibum domus tuae, et ad victum puellarum tuarum.* Prou. 27. 23. 24. 25. 26. 27. *Qui colit terram suam, saturabitur pane, sed qui seclat otiosus, saturabitur egestate.* Prou. 28. 19. *Qui sequitur vacuus, deficiens est corde.* Prou. 12. 11. *Huc pertinet & illa descriptio sedulae mulieris, Prou. cap. ultimo.*

2. Hoc furti genere furantur homines non solum penitus otiosi, sed & illi qui nimium ludo aut dilitiis dediti, seria negligunt negotia: propterea, ait Salomon; *Viregens erit, qui diligit latitium,*

Sententia
quar-
dam
scripturae
imperantes
diligentiam
& damnan-
tes pigri-
tatem.

qui diligit vinum et pingua, non dicabitur. *Prou. 21. 17.*

3. Item, illi qui per negligentiam, vel suam vel proximi quamvis inimici rem perire sinunt: præcipit enim Deus per *Moysem*, Si occurreris bovi ejus qui est inimicus tibi, aut asino ejus erranti, reducendo reduces eum illi. Si videris asinum odio habentis te decumbentem sub onere suo, & desines auxiliari ei auxiliando auxiliaberis una cum illo. *Exod. 23.*

4. Non videbis bovem fratris tui, aut agnum ejus aberrantes, & abscondes te ab ijs, sed reducendo reduces eos ad fratrem tuum, etiam si non fuerit propinquus frater tuus tibi, neque novitis illum, colliges tamen illos in domum tuam, et erunt tecum donec requirat frater tuus illos, & restitues eos illi: & sic facies de asino ejus, sic facies & de vestimento ejus; sic item facies de omni re amissa fratris tui quæ perierit ab eo, et inveneris illam, non occulatis te: non videbis asinum fratris tui aut bovem ejus jacentes (sive cadentes) in via, & abscondes te ab ijs, erigendo eriges cum eo. *Deut. 22. 1. 2. 3. 4.* Huc pertinet et leges illæ de damno dato per neglectum, *Exod. 21. 33. 34. 36.* et apud *Iustinianum*, inst. de lege Aquilia: quo pertinet, & culpa eorum qui canes alunt cum pecoris vicini perniciæ.

4. Adhuc et illi in hoc genere furantur qui quamvis penitus non cessent ab opere, segniter tamen illud exsequuntur, contra illud præceptum, studio minime cunctantes. *Rom. 12. 11.*

5. Præterea, omnes illi qui suæ vocationes munia negligunt, sive otiosi sint, sive in alienis præposterè curiosi, ἀλλοτριοντίσκοποι, 1. *Pet. 4. 15.* περιεργάζομενοι, 2. *Thess. 3. 11.* ἀργοὶ καὶ περιεργοί otiosi et curiosi. 1. *Tim. 5. 13.* πολυπραγμονεῖς, quibus tantum ab re sua oris est ut aliena curent, quæque ad eos nihil attinent, ut loquitur Comicus. Non quod humani quicquam à nobis prorsus alienum putandum sit, sed quia unumquemque sua vocatio maxime obligat, et quod scribit Apostolus ad Collossen de *Archippo*, Vide ministerium quod accepisti in Domino, ut illud impleas. *Coloss. 4. 17.* Idem unusquisque sibi dictum existimare debet (neque enim propter solum *Archippum* hoc scriptum est) ut scilicet suæ vocationis munera unusquisque diligenter obeat, neque alienis avocamentis se impediri sinat, quo pertinet et illud Apostoli *Pauli* dictum ad *Timotheum*, Nemo qui militat, implicatur vitiis negotijs, ut ei, qui illum in militiam elegit, placeat. 2. *Tim. 2. 4.* Item illud, Hac meditare, in his esto, ut tuus profectus manifestus sit inter omnes: attende tibi ipsi & doctrina. 1. *Tim. 4. 15. 16.* Et illud, Quemadmodum in uno corpore membra multa habemus, membra vero omnia non eundem habent officio

actionem: sic multi unum sumus corpus in Christo, membra autem unius alter alterius, habentes dona secundum gratiam vobis datam, differentia, sive prophetiam, secundum analogiam fidei; sive ministerium. in ministerio; sive qui docet, in doctrina; sive qui exhortatur, in exhortatione; sive qui largitur, in simplicitate; sive qui praeest, in studio; sive qui miseretur, in hilaritate, Rom. 12. 4. 5. 6. 7. 8. Non permittit cuiquam derelicta sua statione in alienum munus se ingereret; Quod solent illi quibus quadrat illud Agathonis poetae.

Τὸ μὴν παρέρχον, ἔργον ὡς τοῖς μετέδοτα,

Τὸ δ' ἔργον ὡς παρέρχον ἐκπνεύμετα.

Vide in constitutionibus Leonis Imperatoris, constitutionem 86. quae est, de poena Episcoporum, sacerdotum, et clericorum, qui se advocacy, sponsonibus, et redempturis, alijsve similibus dedunt. Item, vide in authent. constit. novel. 123. cap. 6. ubi statuitur, ut clerici à muneribus personalibus et negotijs secularibus abstineant. De quo pluribus differuimus lib. 5. huius operis, in tractatu de cura et residentia pastoralis.

6. Illi etiam in hoc genere fures censendi qui otio se dedunt, nullam amplectentes honestam functionem, in qua se exercent. Sed pecudum more, ventri et voluptatibus obediunt, aut ignavo torpescunt otio, aut inanibus ludis vel etiam maleficijs tempus transigunt, sive egeni sint, sive opulenti. Nemo enim, quamlibet opulentus, non posset prodesse vel sibi vel alijs honesta industria: unde sequitur non solum egena illa mendicabula, sed et divites, qui nullo alio fine se vivere existimant nisi ut in otio voluptatibus indulgeant, aut animo obsequantur suo, forti se obligare per neglectum debita industriz. Atque huc etiam rectè accommodabitur parabola talentorum, Matth. 25. Item, dictum illud Pauli, *Omne tempus habemus, operemur bonum erga omnes.* Galat. 6. 10. Item illud; *Studio non segnis.* Rom. 12. 11. Et illud, *Redimenter tempus.* Ephes. 5. 16. Et illud, *In omnibus ostendi vobis, quod sis laborantes oportet sub venire invalidis (vel suscipere infirmos) ut meminiſſe verborum Domini Iesu, quoniam ipse dixit, Deditum est dare potius quam accipere.* Act. 20. 35. Quando igitur per segnitiam, aut vanitatis studium, abstinere quis ab omni honesta functione, in qua se exercens, tum tempus melius transigeret, de quo reddenda est ratio, tum etiam vel sibi vel alijs prodesse posset, facti tenetur ex neglectu. Tales non sunt solum parati, et alijs omnes otiosi ventres, qui alienis sudoribus, fucorum more, victitant; nihil de suo habentes, sed et

opulenti illi quibus tanquam procis Penelope convenit illud,

Nos homines sumus, & fruges consumere nati.

7 Porro & illi omnes in hoc genere furantur, qui suorum curam negligunt: *Qui enim suis & maxime domesticis non providet, fidem abrogavit, & est infideli deterior.* 1. Tim. 5.8. Dives suis non impericiens, fuit est nimia retentione: quicumque autem suos defraudat per otium & segnitiam aut negligentiam, fur est ex neglectu; tales sunt qui ludo, peregrinationibus, luxui aut ignavo otio se dedunt, omissa eorum cura quos iis commisit Deus.

8. Denique ex neglectu furantur omnes illi, qui debitam proximo operam non præstant: ut prævaricatores qui sua prævaricatione rem iusto Domino perire sinunt. Item, custodes & Iudices qui per neglectum custodiæ vel iudicii res ipsorum custodiæ atque tutelæ commissas perire sinunt iustis dominis. Atque omnino omnes qui, siue mercede accepta, siue non accepta, operam proximo debent, nec præstant tamen: sic enim per eorum neglectum damno afficitur proximus. Talis erat servus ille nequam in parabola talentorum. Qui autem mercede accepta operam debitam non præstat, furatur mercedem furturni acquisitione; rem vero proximi quam neglexit, furatur neglectu.

Neglectus
furtivus
nautarum,
cauponum,
stabulariorum.

Hoc furti genere se obligant nautæ, cauponæ, stabularij, si per eorum negligentiam res ipsis commissæ pereat: viz. si in caupona, vel in nave, vel in stabulo, furtum factum sit à quoquam eorum qui in nave, in stabulo, vel in caupona exercendi ministerij causa morantur, aut habitant, ex autoritate nautæ, stabularij, vel cauponis: viatorum enim factum non præstant: namque viatorem sibi eligere caupo vel stabularius non videtur, nec repellere potest iter agentes, in nave quoque viatorum factum non præstat: nempe nisi receperit salvam rem fore caupo, vel nauta, vel stabularius. *Vlp. ff. Furti adversus nautam, &c.*

Non intelligimus neglectum officij propter quod obinetur beneficium, sed neglectum officij in cura rei, & circa rem, siue neglectum rei. Cavendum tamen ne quis, è diverso irrequiete avaritiæ suæ præcedat nomén diligentis.

CAPUT XVII.

De furto in abusu: ubi de furto idololatrarum, & eorum qui ludo aut luxu rem abligunt, aut in usus quoscunque
usarios

nefarios opes impendunt, item de immodicis mortificationibus & eleemosynis, de fidei iussoribus.

Tertium genus furti in effectu, committitur *abuso*, expedit rei publicæ ne sua re quis male utatur, dixit Iustinianus. §. Sed hoc. instit. De his qui sui vel alieni juris sunt. Et certe rerum nostrarum non sumus absoluti domini, sed æconomi, reddendis rationibus obnoxij Domino Deo nostro, à quo omnis bona donatio et omne donum perfectum superne descendit. *Iac. 1. Honora Dominum* (inquit Salomon) *de divitijs tuis, & de primitijs omnium provenientium tuorū, & implebuntur borrea tua. &c. Prov. 3. 9.* Propterea, queritur Deus de Israelitis, qui abusi erant rebus à Domino acceptis, *Hosea 2. Hoc certe alienum non est* (ait Augustinus) *quod iure possidetur: hoc autem iure, quod iustè, hoc iustè, quod bene: omne igitur quod male possidetur, alienum est: male autem possidet, qui male utitur.* Hæc Aug. Epist. 54. ad Macedonium, prope finem epistolæ.

1. In hoc genere furti furantur illi qui accepta à Deo dona impendunt in cultum idololatricum. *Es ipse nesciebat* (inquit Dominus) *quod ego dedissem ei frumentum, & vinum, & oleum, imò argentum multiplicaveram ei, et aurum, quibus fecerunt Baal: idcirco convertar, & sumam frumentum meum tempore suo, auferamque lanam meam, & linum meum, &c. Hos. 2. 8. 9.*

2. Illi etiam qui meliores in usus acceptas opes profundunt ludò, aut vanis spectaculis, aut comotationibus, aut convivij, aut vestimentis, aut quocunque apparatu immodico, & supra modum, supra facultates, supra conditionem, supra decorum sumptuoso. Qui propter ludam vel convivium seria sua negligit negotia, ludens & convivans nullo aut exiguo sumptu, furatur neglectu; qui vero immodicos sumptus facit, furatur abusu: quo pertinent sequentia dicta: *Vir egenus eris qui diligit Latitiam, qui diligit vinum & pingua non ditabitur, Prov. 21. 17. Ne sis cum potentioribus vini, neq; cum voracioribus carnis, quia bibax et epulo pauperes efficiuntur, Prov. 23. 20. 21.*

3. Item, qui in usus quoscunque nefarios opes impendit: quo pertinet illud Salomonis, *qui pascit sortem, perdit substantiam, Pro. 29. 3.*

4. Præterea quomodum furantur acquisitione, qui à pauperibus injustè capiunt, ita etiam furantur abusu qui divitibus stultè donant; ait enim Salomon, *Qui vi auferit à paupere, ne angeat sua, & qui dat diviti, profecto ad egestatem [perveniet]. Prov. 22. 16.*

5. Ad hæc abusu furatur & illi prodigi, qui vel superstitione, vel popularis favoris gratia, res suas, oblectu piorū usum, exinanit.

De immo-
diciis mor-
tificacioni-
bus & ele-
mosynis.

Adeo ut non superfit eis unde sibi aut alijs necessaria subministrer, quam superstitionem, sive inanis gloriæ aucupium, reprehendit Christus in eis qui, abjecta parentum suorum cura, bona sua donabant in corbanam. *Matth. 23. 5. 6.* Non enim in alijs relaxatio fit, *ubi autem tribulatio, sed aequalitas, &c. 2. Cor. 8. 13.* Præceptum illud juveni illi datum peculiare erat & extraordinarium, *Matth. 19.* ordinariam vero regulam monstrat Ioannes Baptista, *Qui habet* (inquit) *duas tunicas, impertiat non habenti, & qui habet escas, similiter faciat, Luc. 3. 11.* Et Paulus Apost. cap. illo octavo posterioris Epistolæ ad Corinth. *Quandoquidem etiam* (inquit Ambrosius) *bonorum operum sumptibus immoderatum esse non decet. Culebra liberalitas, erga ipsos quoque pauperes mensuram tenere, ut abundet pluribus, nec conciliandi favoris gratia ultra modum fluere, Quicquid ex affectu puro ac sincero promittitur, hoc est decorum, non superfluas edificationes aggredi, nec prætermittere necessarias. Et maxime sacerdoti hoc convenit, &c.* Hæc Ambr. 1.2. de offic. c. 21.

Fidejusso-
res.

6. Rei sunt etiam in hoc genere inconsiderati fidejussores, qui scilicet pro alieno debito suam fidem interponunt, quod tamen solvere vel non cogitant, vel sine magno suo detrimento non possunt. Peccant enim contra illud præceptum, *Ne sis inter percussorem manum, neque inter fidei jubentes pro debitoribus: si enim non habes unde restituas, ut quid tollet lectum tuum qui est subter te?* *Prov. 22. 26. 27.* Et alibi ait Salomon: *Contributio confertur qui fidei iussoribus pro extraneis, & qui odii stipulantes, sociantur eis.* *Prov. 11. 15.* Iure autem exigi à fidejussoribus debitum pro quo fidei iusserunt, docet idem Salomon, inquitens: *Tolle vestimentum ejus quia fidei iussor pro extraneo, & pro extraneo pignus ab eo accipe.* *Prov. 20. 16.* Propterea monet sapiens filium suum: *Fili mi (inquit) si sponderis pro amico tuo, perensisti alieno manum tuam, illaqueatus es verbum oris tui, captus es eloquiis oris tui, fac ergo hoc nunc, fili mi, & erue te postquam incidisti in manum amici tui, vade, postereus es, & robera amicos tuos, ne des somnum oculis tuis, & dormitionem palpebris tuis, erue te tanquam capro de manu venatoris, & sicut avis de manu aucupis.* *Prov. 6. 1. 2. 3. 4.* Fidejussor fidei jubens & solvens ultra quam donaturus erat, aut donare potest sine suo magno incommodo, suorumque gravi & inexcusabili læsione, aut etiam se in hoc periculum fidei iussione consciens, tenetur furti in abusu, & datione damni: qui vero statuit non solvere, vel exigenti creditori non solvit, fur est in defraudatione & datione damni, & quodammodo etiam adquisicione.

His adde civiles illas leges, qui iudicant sibi commodum longius duxerit, alienave rei invito domino; usus sit; furtum facit, inquit

inquit *Paulus I C. Leg. 40. Qui iumenta. ff. De furtis. Si pignore creditor utatur, furti tenetur.* Eum qui, quod utendum accepit, ipse alij commodaverit, furti obligari responsum est, ex quo satis apparet furtum fieri, si quis usum alienæ rei in suum lucrum convertat: nec movere quem debet, quasi nihil lucri sui gratia faciat, species enim lucri est ex alieno largiri, & beneficij debitorem sibi adquirere: unde & is furti tenetur qui ideo rem amovet, ut eam alij donet, inquit *Gaius. L. 54. Si pignore. ff. De furtis.* Sed leges istæ magis pertinere videntur ad furtum in acquisitione.

CAPVT XVIII.

De furto in datione damni per injuriam: ubi de lege Aquilia, & de incendiarijs, &c. Item, de jure dationis damni in bello.

DE hoc furti genere agitur in jure civili. inst. de lege Aquilia, & ff. ad legem Aquiliam. Est autem datio damni duplex, una per injuriam; altera per culpam, sive neglectum aut imperitiam. Istam referimus ad furtum ex neglectu: illam hic intuemur, de qua cavetur *L. Aquilia. C. 1. Qui servum servamve, alienum alienamve, quadrupedem vel pecudem injuria occiderit, quanti id in eo anno plurimi fuit, tantum ei dare domino damnum esto.* Hic pecudum appellatione oves, capræ, boves, equi, muli, asini, sues etiam continentur: sed canis inter pecudes non est; longe magis bestia (feræ scilicet) in eo numero non sunt, veluti Ursi, Leones, Panthera. Elephant autem, & Camelus quasi mixti sunt, nam & jumentorum operam præstant, & natura eorum fera est, & ideo primo capite eas contineri oportet, inquit *Gaius, L. 2. ff. ad legem Aquiliam. Injuria* occisum esse merito adjicitur (inquit *Ulp.*) *Leg. 3. Si servus. ff. ad legem Aquiliam.* Itaque si servum tuum latronem insidiantem mihi occidero, securus ero: nam adversus periculum naturalis ratio permittit se defendere, ait *Gaius. L. 4. Itaq. ff. Bodem.* Si tamen ex canis occisione damno afficiatur dominus, sitque canis injuria occisus, non est dubium hic esse dationem damni.

Duplex datio damni.

Hoc genere furti tenentur incendiarij, qui injuria ignem immittunt in alienas ædes, vel segetem vel frumentum, vel qui alicujus vestimenta, aut suppellectilem, aut rem quamlibet combustibilem injuria conjicit in ignem. *Gaius* ait, qui ædes, acervumve frumenti juxta domum positum combusserit, vindictus, verberatus, igni necari juberetur, si modo scilens prudensq; id commiserit, si vero casu, id est, negligentia, aut noxiam sarcire juberetur, aut si minus idoneus sit, levius castigatur. *Leg. 9. Qui ædes. ff. de incendio ruma, &c.*

Non

Non solum qui rapuit, sed etiam qui damnum dedit, tenetur, ait *11p. Leg. 3. quo naufragium. §. 4. ff. de incendio, ruina, &c.* Quod ait Praetor de damno dato, ita damnum locum habet, si dolo malo damnum datum sit. *Leg. eadem. §. 7. ff. eodem.*

Huc pertinet lex illa, de non disperdendis arboribus fructiferis, in urbis obsidione, *Deut. 20. 19.* De charitate Apostolus ait, *Charitas proximum non afficit malo. Rom. 13. 10. Non gaudes de iniustitia, corrigendes autem veritati, 1. Cor. 13. 6.* Certè si tenemur alinum, aut bovem proximi, quamvis nobis inimici, errantem reducere, dominoq; restituere, item sub onere decumbentem erigere, multo magis debemus ab omni istiusmodi injuria, & datione damni abstinere. Itè, Si rem proximi concupiscere non licet, haud dubiè nec licet eam per injurià perdere. Loquimur jam de cõmuni vici, non autem de justo bello, in quo licita aliquando sunt incendia, & navium demerisiones, aliaque species dationis damni quo non injusto hostis hostem afficit, *2. Reg. 3. 19.* furtum autem committitur datione damni etiam in bello, quando per injuriam aut insolentiam res perditur, sive in bello sive in pace, neque enim adversus quemquam insolenter grassari licet, sed habenda utilitatis & æquitatis ratio, ut patet ex lege citata de obsidione urbium, *Deut. 20. 19.*

CAPUT XIX.

De furto per participationem criminis: ubi de varijs ejus modis, & de receptoribus.

QVI participat cum fure, odio habet animam suam, inquit Salomon, *Prov. 29. 24.* Talis est ille qui exosus disciplinam, si vidit furem, currit cum eo. *Psalm. 50. 18.* Tales erant injusti illi Iudæorum Principes, quos socios furum appellat *Esaias. cap. 1. 23.*

Participat aliquis cum fure tribus modis, nempe vel consilio, vel auxilio, vel receptione. Rectè Pedius ait, sicut nemo furtum facit sine dolo malo, ita nec consilium vel opem ferre sine dolo malo posse. *L. 30. in furti. §. 2. ff. de furtis.* Christianorum officium est, ut observent alij alios, provocentque ad charitatem & bona opera. *Heb. 10. 24.* Et osor proximi haberur, qui proximum videns delinquentem non corripit. *Levit. 19. 17.* Et quod Apostolus de mulieribus ætate provektoribus scribit, id etiam omnibus ad aliquid docendum aptis incumbit, ut scilicet sint καλοὶ διδασκαλοὶ, hoc est, honesta doceant. *Tit. 2. 3.* Ibant populi multi (inquit Esaias) & dicent, Venite & ascendamus in montem Domini, ad Domum Dei Iacob, & docebit nos vias suas, & ambulabimus in semitis ejus, *Esai. 2. 3.* ex quibus patet peccare

Tres modi
participa-
tionis cum
fure.

eos qui vel consilio, vel auxilio, vel receptione participant cum peccantibus, animantque eos ad peccandum,

Consilio participat qui consilium dat: consilium autem dare videtur qui persuadet et impellit atque instruit consilio ad furtum faciendū, ut rectē monet *Ulpianus*. L. 50. in furti. §. 2. ff. de furtis. *Auxilium* sive opem fert qui ministerium atque adiutorium ad subripiendas res præbet. L. 50. §. 3. ff. Eod. Adiutorium autem fert. 1. Iudex facinorosis fenestram aperiens ad peccandum, per impunitatem & crudelem indulgentiam; quomodo peccant non solum ij qui acceptis muneribus injustē pronunciant, *Esaï*. 1. 23. sed etiam qui vel per negligentiam, vel quocunque alio pretextu, cessant ab administratione justitiæ, *Habac.* 1. 4. *Psal.* 82. Deinde quicumque in furto faciendo vel ad furtum faciendum opem tulerit vel per se, vel per alium quem summittit, vel per instrumentū quod hoc fine commodat, vel per quamcunque fraudem: unde participat cum fure opem ferendo, qui fugam persuaserit alieno servo, hoc fine scilicet ut ab alio subripiatur, L. 36. qui servo. ff. de furtis. Item, si quis de manu alicujus nummos aureos vel argenteos, vel aliam rem excusserit, vel alius tollat, isque auferat. L. 52. Si quis uxori. §. 13. ff. de furtis. Item, qui tibi obstitit, vel aliam rem tuam exciperet, aut oves tuas, vel boves fugaverit, ut alius eas acciperet. Et hoc veteres scripserunt de eo, qui panno rubro fugavit armentum, nempe data opera, ut furtum admitteretur. Ope & consilio ejus quoque furtum admitti videtur, qui scalas forte fenestris supponit, aut ipsas fenestras vel ostium effringit, ut alius furtum faceret: qui ve ferramenta ad effrangendum, aut scalas, ut fenestris supponerentur, commodaverit, sciens cujus rei gratia commodaverit. §. 12. Interdum, instat, De obligationibus quæ ex delicto nascuntur. Quamvis autem ibidem dicat *Iustinianus* furti non teneri (nempe in foro civili) eum qui tantum consilium dedit, atque hortatus est ad furtum faciendum; Theologicē tamen, in foro conscientię participat cum fure, & reus est violati octavi præcepti, de non furando, etiam is qui furantē non corripit, aut furari statuenti non dissuadet furtum, si nempe innotescat ei ipsius propositum, & non desit dissuadendi vel corripiendi opportunitas: ut patet ex testimonijs sacrarum Scripturarum supra citatis, quanto magis reus est qui alium ad furandum hortatur. Cum eo (inquit *Ulp.*) qui pannū rubrum ostendit, fugavitque pecus, ut in fures incideret, siquidē dolo malo fecit, furci actio est. Sed etsi furti non faciendi causa hoc fecit, non debet impunitus esse lusus tam perniciosus. Idcirco *Labro* scribit, in factum dandam actionem, Hæc *Ulp.* Leg. 50. §. 4. ff. De furtis.

Furtum non committit qui fugitivo iter monstravit, ait *Marcianus* l. C. l. 62. ff. de furtis.

Non tantum qui rapuit, ait *Ulpianus*, verum is quoque qui dolo malo recepit tenetur, quia receptores non minus delinquant quam aggressores. l. 3. quo naufragium. §. 3. ff. de incendio ruina, &c. Pessimū genus est receptorū (inquit *Marcianus*) sine quibus nemo latere diu potest. Et præcipitur ut perinde puniantur atque latrones. In pari causa habendi sunt, quia cum apprehendere latrones possent, pecunia accepta, vel subreptorum parte, dimiserunt. Leg. pessimam. ff. de receptoribus. Eos (ait *Paulus* l. C.) apud quos adfinis vel cognatus latro conservatus est, neque absolvendos, neque severe admodum puniendos. Non enim par est eorum delictum, & eorum qui nihil ad se pertinentes latrones recipiunt. l. Eos. ff. Eodem.

In iure Canonico is etiam *furtivus* per participationem censetur, qui furti conscius, quarenti possessori non indicat. Extra de furtis, cap. 4. qui cum fure. Quæ verba citantur ex commentarijs illis in proverbialia qui *Hieronymus* tribuuntur, sed putantur esse *Beda*. Extant verba in comment. in cap. 29. prope finem capituli.

CAPVT XX.

Officium memoratis furtorum generibus oppositum, & octavo præcepto imperatum.

EX commemoratis furtorum prohibitorum generibus, facile est colligere affirmativam præceptionem officij imperati; nempe, ut sint mores nostri alieni ab avaritia, *Heb.* 13. 5. ut Deo, non autem Mammonæ serviamus, *Matth.* 6. 24. ut cum simplicitate & sinceritate Dei, non cum sapientia carnali, sed cum gratia Dei conversemur in hoc mundo. 2. *Cor.* 1. 12. ut fidem seu fidelitatem præstemus in omnibus, & erga omnes, quam Dominus noster posuit in gravioribus legis, *Matth.* 23. 23. ut sive in paucis, sive in multis; sive in parvis, sive in magnis, sive in nostro, sive in alieno, simus ubique & semper fideles. *Matth.* 24. 45. et 25. 21. *Luc.* 16. 10. 11. 12. ut honesto labore ac diligentia acquirere & conservare studeamus. *Prou.* 27. et 31. *Eccl.* 20. 35. 2. *Thess.* 3. 12 ut benigni simus & liberales, *Prou.* 22. 9. et 19. 17, *Matth.* 5. 42. *Gal.* 6. 9. 10. *Rom.* 12. et hospitales sine murmuratione. 1. *Pe.* 3. 9. *Heb.* 13. 1. 2. 3. ut tentiores contenti vivant præsentibus, Deoq; fidant, *Heb.* 13. 5. 6. ut divites etiam in solo Deo confidant, ipsūq; honorent de divitijs suis, ut beneficiant, ut divites sint bonis operibus, prompti

prompti ad impertiendum, prompti ad communicandam (seu faciliis convictus) recondentes sibiipsis fundamentum bonum in posterum, ut apprehendat æternam vitam, ut faciant sibi amicos ex Mammona iniquitatis, ut quando defecerint, recipiant eos in æterna tabernacula: id est, divitias, quæ malis sunt irritamenta malorum & laquei, convertant in bonos usus æternum profuturos, *Prou. 3. 5. 9. 1. Tim. 6. 17. 18. 19. Luc. 16. 9. Phil. 4. 17.* ut in omnibus grati simus Deo, & convenientem etiam erga homines gratitudinem ostendamus, *1. Thess. 5. 18. Coloss. 3. 15.* ut semper quod bonum est sectemur erga omnes, *1. Thess. 5. 15. Gal. 6. 10.* & observemus alij alios ut provocemus ad charitatem et bona opera, *Heb. 10. 24.* Denique ut restituamus si quid injuste à quoquam abstulimus, si nempe habeamus in bonis; nisi pars læta liberaliter remittat, *Exod. 21. et 22. Levit. 6. 4. 5. Luc. 19. 8. Prou. 3. 27.* Si enim res aliena (inquit *Augustinus*) propter quam peccatum est, cum reddi possit, non redditur, non agitur pœnitentia, sed fingitur, si autem veraciter agitur, non remitteretur peccatum nisi restituatur oblatum: sed, ut dixi, cum restitui potest, *Aug. Ep. 54. ad Macedonium:* quod *Augustini* dictum repetitur in jure Can. causa 14. qu. 6. Can. *Sires*. Et in Sexto, de regulis juris, cap. 4. *Peccatum*. Eodem dicto est manifesta Dei Lex, *Levit. 6. 4. 5. 6. et Numb. 5. 6. 7. 8.* Vide plura de officio hic imperato, supra, cap. 2. hujus Tractatus.

CAPVT XXI,

Corollarium de rerum proprietate, & de rebus proprietate exemptis.

Porro ex hoc præcepto, quo furtum prohibetur, patet distinctionē possessionum & dominiorum, seu proprietatem rerum, esse juris divini. Quamvis debeat unusquisque sic esse animo affectus, ut paratus sit, exigente ecclesiæ aut fratrum egenorum statu, proprias suas res illis communicare, siue communes facere, ut sit inter amicos spontaneus liberalitate, non ulla coactione: sicut factum legimus à priscis illis Christianis, *Act. 4.* quo pertinent præcepta illa particularia de communicatione et benignitate in superioribus citata, *Prou. 19. 17. Luc. 3. 11. & 1. Tim. 6. 18. Heb. 13. 16. &c.* Sed et ipsæ illæ præceptiones, de officio communicationis et beneficentiæ, dōctrinam de proprietate et distinctis rerum dominij constabiliunt.

Nam tamen res omnis privati cujusdam domini propria est, sed (uti recte observarunt Iureconsulti qui *Iustiniani* institutiones

1. composuerunt) *Quædam naturalia sunt omnia sunt omnium, ut aer, aqua profluens, et mare, ac littora maris, &c. est autem litus maris quatenus hybernus fluctus maximus excurret. Quædam sunt publica, ut flumina et portus, riparumq; usus in appellendis ad eas navibus, et funibus ad arbores in ripa natis religandis, aut onere in ripa reponendo, &c. Quædam universitatis, ut quæ in civitatibus sunt, theatra, stadia, forum, &c. Quædam nullius sunt, ut res sacre et religiose, et sanctæ: quod enim divini juris est, id nullius in bonis est. Sacra res appellantur quæ rite per Pontifices Deo consecratæ sunt, veluti ædes sacræ, et donaria quæ rite ad ministerium Dei dedicata sunt. Si quis autem auctoritate sua quasi sacrum sibi constituerit, non est sacrum, sed profanum. Locus autem in quo ædes sacræ sunt ædificatæ, etiam diruto ædificio, sacer adhuc manet, ut et Papiusianus scripsit. Religiosum locum appellant quem unusquisq; etiam sua voluntate facit, dum mortuum infert in locum suum. In commune autem locum purum invito socio inferre non licet. In commune vero sepulchrum, etiam invito cæteris, licet inferre: in alienum locum consentiente domino licet inferre: et licet postea ratum non habuerit quam illatus est mortuus, tamen locus religiosus fit. Sanctæ quoque res, veluti muri et portæ civitatis, quodammodo divini juris sunt, et ideo nullius in bonis sunt. Ideo autem muros sanctos dicimus (inquit) quia pœna capitis constituta est in eos qui aliquid in muros delinquerint. Ideo et legum eas partes quibus pœnas constituimus adversus eos, qui contra leges fecerint, Sanctiones vocamus. *Pleræque autem singulorum sunt, quæ ex varijs causis cuique adquiruntur. Instat. De rerum divisione et adquirendo ipsarum dominio.**

Sanctiones.

3.

Superest, ut ad illas furti species redeamus, de quibus seorsum et pluribus nos dicturos promissimus: quæ sunt *Simonia, Sacrilegium & Furtum*. Hæ reliquas tres hujus libri partes (Domino donante) implebunt. Interea huic primæ parti terminum figimus.

Soli Deo Gloria.

FINIS.

